

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

MANCA ŽERJAV

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ANALIZA ZAPOSLOTIVENIH MOŽNOSTI MLADIH V SLOVENIJI
PO KONČANEM VISOKOŠOLSKEM IZOBRAŽEVANJU**

Ljubljana, junij 2017

MANCA ŽERJAV

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Manca Žerjav, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Analiza zaposlitvenih možnosti mladih v Sloveniji po končanem visokošolskem izobraževanju, pripravljena v sodelovanju s svetovalcem red. prof. dr. Markom Jakličem

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

KAZALO

UVOD	1
1 TRG DELA V SLOVENIJI.....	4
1.1 Pregled stanja na trgu dela in gospodarska gibanja	6
1.1.1 Stopnja delovne aktivnosti	6
1.1.2 Stopnja brezposelnosti.....	9
1.1.3 Demografski kazalci.....	11
1.1.4 Politika zaposlovanja.....	14
1.1.4.1 Oblike zaposlovanj.....	14
1.1.4.2 Ureditev študentskega dela.....	17
1.1.5 Dejavniki konkurenčnosti	18
1.1.5.1 Človeški kapital.....	19
1.1.5.2 Inovacijska sposobnost.....	20
1.1.6 Napovedi razmer na trgu dela	21
1.2 Pregled ključnih strategij za spodbujanje zaposlovanja v EU in Sloveniji.....	23
1.2.1 Lizbonska strategija.....	23
1.2.2 Strategija Evropa 2020	24
1.2.3 Strateške usmeritve na področju trga dela v Sloveniji	24
2 MLADI NA TRGU DELA V SLOVENIJI	25
2.1 Ekonomski in socialni položaj mladih na trgu dela	25
2.1.1 Kakovost in vključenost v izobraževalni sistem	26
2.1.2 Mobilnost mladih po končanem izobraževanju	27
2.2 Gibanje zaposlenosti po izobrazbeni strukturi	28
2.2.1 Stopnja delovne aktivnosti	28
2.2.2 Stopnja registrirane brezposelnosti	29
2.3 Zaposlovanje mladih.....	32
2.3.1 Aktivna politika zaposlovanja.....	32
2.3.2 Ovire pri zaposlovanju mladih	35

3	NAMEN ZAPOSLOVANJA MLADIH PO KONČANEM VISOKOŠOLSKEM IZOBRAŽEVANJU V SLOVENIJI.....	37
3.1	Skupina mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom v Sloveniji.....	38
3.1.1	Brezposelnost mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom v Sloveniji..	39
3.1.2	Zaposlenost mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom v Sloveniji	40
3.1.3	Oblika zaposlitev mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom v Sloveniji.....	41
3.2	Regresijska analiza	42
3.3	Vpliv zaposlitve mladih na gospodarstvo.....	45
3.3.1	Vzroki za nekonkurenčnost skupine mladih ostalim starostnim skupinam ...	45
3.3.2	Priporočilo mladim	47
	SKLEP.....	48
	LITERATURA IN VIRI.....	51

PRILOGE

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Delovno aktivno prebivalstvo	6
Tabela 2:	Delovno aktivno prebivalstvo v dveh 5-letnih starostnih skupinah	7
Tabela 3:	Delovna aktivnost starostne skupine med 55. in 64. letom, v Sloveniji, v %	8
Tabela 4:	Delovno aktivno prebivalstvo po starostnih skupinah v Sloveniji.....	9
Tabela 5:	Brezposelnost v Sloveniji.....	10
Tabela 6:	Zaposleni glede na vrsto delovnega razmerja v Sloveniji, v tisoč	15
Tabela 7:	Prebivalstvo po višješolski/visokošolski ter izobrazbi skupaj v starostni skupini 15+ let, v Sloveniji.....	19
Tabela 8:	Delovno aktivni po stopnji dosežene višješolske/visokošolske izobrazbe v Sloveniji, v %	20
Tabela 9:	Sredstva za raziskovalno-razvojno dejavnost po sektorjih skupaj in v visokoškolskem sektorju, v Sloveniji, v tisoč	21
Tabela 10:	Stopnja aktivnosti mladih v starostni skupini med 15. in 29. letom, v Sloveniji, v %.....	28
Tabela 11:	Delovna aktivnost v starostni skupini med 15. in 24. ter 15. in 29. letom v Sloveniji.....	28

Tabela 12: Stopnja delovne aktivnosti v starostni skupini med 15. in 29. letom v EU-28 in Sloveniji, v %.....	29
Tabela 13: Stopnja brezposelnosti v starostni skupini med 15. in 24. ter med 15. in 29. letom, v Sloveniji, v %	30
Tabela 14: Stopnja brezposelnosti mladih med 15. in 29. letom, skupaj po vseh stopnjah izobrazbe, v EU-28 in Sloveniji, v %	31
Tabela 15: Stopnja brezposelnosti mladih v starostni skupini med 15. in 29. letom s terciarno izobrazbo, v EU-28 in Sloveniji, v %	31
Tabela 16: Zaposlenost mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom skupaj po vseh stopnjah izobrazbe, v EU-28 in Sloveniji, v %.....	41
Tabela 17: Zaposlenost mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom, s terciarno stopnjo izobrazbe, v EU-28 in Sloveniji, v %	41
Tabela 18: Rezultati bivariatne analize za odvisno spremenljivko brezposelnost mladih s terciarno stopnjo izobrazbe.....	43

KAZALO SLIK

Slika 1: Stopnja delovne aktivnosti prebivalstva, v %	7
Slika 2: Stopnja delovne aktivnosti v starostni skupini med 55. in 64. letom v EU-28 in Sloveniji, v %	8
Slika 3: Delež brezposelnih po stopnji dosežene izobrazbe, v %.....	10
Slika 4: Primerjava stopnje brezposelnosti v državah članicah EU-28 in Sloveniji, v % ...	11
Slika 5: Število živorojenih od leta 1954 naprej v Sloveniji	12
Slika 6: Število naravnega prirasta prebivalstva v Sloveniji.....	13
Slika 7: Stopnja brezposelnosti v starostni skupini med 15. in 29. letom po stopnjah izobrazbe, v EU-28 in Sloveniji, v %	32
Slika 8: Stopnja brezposelnosti v starostni skupini med 25. in 29. letom skupaj po vseh stopnjah izobrazbe ter po terciarni stopnji izobrazbe, v EU-28 in Sloveniji, v %	40

UVOD

V magistrskem delu obravnavam problematiko zaposlitve mladih na trgu dela v Sloveniji po končanem izobraževanju. Analize kažejo, da so njihove zaposlitvene možnosti v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami v najslabšem položaju. Razlog za tako stanje so po eni strani pogoji in razmere na trgu dela ter vpliv politike zaposlovanja tako v Sloveniji kot na ravni Evropske unije (v nadaljevanju EU). Po drugi strani pa je prisotnost krize neposredno vplivala na vse iskalce zaposlitve. Kako se mladi po končanem visokošolskem izobraževanju znajdejo na trgu dela, je odvisno od več različnih, kompleksno povezanih dejavnikov. V grobem že od šolskega sistema oziroma izbire vrste izobraževanja, ponudbe delovnih mest ter oblike zaposlitve in same gospodarske situacije.

Mladina v Sloveniji je torej ena od družbenih skupin, ki so najbolj izpostavljene spremembam na zaposlitvenem trgu (Leskošek, 2009). Še posebno velik je delež mladih, ki iščejo prvo zaposlitev in šele vstopajo na trg zaposlovanja. Problem je obsežen, dolgotrajen in ga prepoznava tako država kot EU. Nadaljnja primerjava aktivnega prebivalstva po starostnih skupinah, tako v Sloveniji kot v EU, kot najbolj občutljivo pri zaposlitvi izpostavi ravno skupino mladih. Tako se bom osredotočila na trg dela z vidika zaposlitvenih možnosti mladih v Sloveniji, pod drobnogled pa bom vzela segment iskalcev zaposlitve med 25. in 29. letom.

Problem je še toliko bolj pereč zato, ker se Slovenija sooča z negativnim trendom demografskega gibanja. Ne glede na različne kombinacije predpostavk projekcije ostaja, tako kot drugod po Evropi, osnovni problem nadaljnjega razvoja slovenskega prebivalstva njegovo staranje. Povečala naj bi se namreč število in delež prebivalstva v starosti nad 65 let, še posebej pa tudi prebivalstva v starosti nad 80 let, ob hkratnem upadanju števila otrok ter slabšanju razmerja med aktivnim in vzdrževanim prebivalstvom (Kraigher & Ferk, 2013). Mlade generacije, ki se danes izobražujejo, končujejo izobraževanje ali vstopajo na trg dela, ter mladi, ki so brezposelni, so izjemno pomemben del ponudbe trga dela. Zaradi izrazito negativnih demografskih trendov si Slovenija ne more privoščiti, da bi se zaradi sedanjega premajhnega povpraševanja na trgu dela ta potencial začel izgubljati (Spruk, 2013).

Dodaten problem, s katerim se Slovenija sooča, so atipične oblike zaposlitev, ki so v zadnjih letih zajele trg dela, ter premajhna prilagojenost izobraževalnega sistema potrebam trga dela. Na trgu dela se povečujejo fleksibilne oblike zaposlitve, katerim so mladi po končanem izobraževanju še posebej izpostavljeni. Mladi, ki šele vstopajo na trg dela, se večinoma zaposlujejo v bolj fleksibilnih oblikah zaposlitve, predvsem za določen čas, zaposleni s takšnimi pogodbami pa so bili v začetku krize pogosto prvi, ki so jih delodajalci odpustili (ZRSZ, 2015). Ravno tako se povečuje ponudba kadra s terciarno stopnjo izobrazbe, ki pa ni dovolj usklajena s potrebami podjetji. V Sloveniji tako prihaja do neusklajenosti mreže izobraževalnih programov na srednješolski in terciarni ravni s potrebami trga dela (Spruk, 2013).

Poleg tega se je gospodarska kriza močno odrazila na slovenskem trgu dela. Če si ogledamo podatke, vidimo, da se je skupno število delovno aktivnih zmanjšalo z več kot 880.000 od konca leta 2008 na nekaj več kot 791.000 do konca leta 2013 (ZRSZ, 2015). V enakem obdobju se je število mladih, ki so bili delovno aktivni, zmanjšalo z več kot 161.000 na 105.000. Zmanjšanje je bilo nadpovprečno visoko, kar za 34,9 %. Delno lahko to zmanjšanje pripišemo demografskim spremembam, generacije mladih se zmanjšujejo, v veliki meri pa je to tudi posledica gospodarske krize. Aktivna politika zaposlovanja je eden od ukrepov, s katerim lahko država na trgu dela prispeva k povečevanju zaposlenosti in s tem zmanjševanju brezposelnosti. Slovenija se je kot rečeno soočila s hudo gospodarsko krizo, katere posledice je močno občutil tudi trg dela. Padec gospodarske aktivnosti je znižal stopnjo delovne aktivnosti za večino starostnih skupin, še posebej pa je kriza prizadela mlade (MDDSZ, 2015). Podatki nakazujejo, da se je po krizi še povečal problem prehoda mladih iz izobraževanja na trg dela. V letu 2014 so se razmere na trgu dela stabilizirale, tako skupno število delovno aktivnih kot tudi mladih je poraslo za 0,5 %.

Vse to so okoliščine, v katerih skupina mladih v Sloveniji po končanem visokošolskem izobraževanju poskuša pridobiti zaposlitev. Rešitve morajo iskati tako nosilci politike izobraževanja na ravni Slovenije kot EU, kot socialni partnerji, se pravi delodajalci, da omogočijo mladim preko kakovostnega uvajanja prehod v obliko zaposlitve. Povezovanje vseh deležnikov je pomembno, saj vpliva na razmerje med vzdrževanim in aktivnim prebivalstvom, torej na pokojninsko politiko.

Cilj magistrskega dela je pregled zaposlitvenih možnosti mladih v Sloveniji – v starostni skupini med 25. in 29. letom – po končanem visokošolskem izobraževanju. Temeljni cilj dela je najti glavne razloge za težave pri zaposlovanju mladih v Sloveniji (v omenjeni starostni skupini), kljub delovnemu potencialu, ki ga mladi prinesejo na trg dela, ter ugotoviti, kako odpraviti glavne ovire za to počasno izboljšanje. S pomočjo regresijske analize želim oceniti vpliv izbranih dejavnikov, zlasti tistih iz naslova značilnosti trga dela, ki vplivajo na zaposlitvene možnosti mladih po končanem izobraževanju v omenjeni starostni skupini.

Namen magistrskega dela je z opredelitvijo razlogov pripomoči k boljšemu razumevanju, zakaj so mladi v tej starostni skupini najbolj občutljivi na razmere na trgu dela ter zakaj je pomemben napredek na področju kakovosti terciarnega izobraževanja za doseganje večje konkurenčnosti gospodarstva. Kot kaže Poročilo o razvoju (UMAR, 2015) je pomembno povečanje usklajenosti ponudbe in povpraševanja po terciarno izobraženih kadrih ter vzpostavitev sistema srednjeročnega napovedovanja potreb na trgu dela in spremljanja diplomantov na trgu. Pri tem pa izhajam iz temeljne raziskovalne teze, da na zaposlitvene možnosti mladih po končanem izobraževanju vplivajo predvsem razmere na trgu dela. Z drugimi besedami: skušala bom ugotoviti, ali starostna segmentacija, sedanji sistem socialne zaščite ter porast kadra s terciarno izobrazbo slabša položaj mladih na trgu dela in ima vpliv na nadaljnje zaposlitvene možnosti. Na koncu pa želim seveda na podlagi teh ugotovitev izpostaviti tudi možnosti za izvajanje politike zaposlovanja in situacijo, v kateri so se mladi

po zaključenem izobraževanju v zadnjih letih znašli, to nadgraditi z opredelitvijo vizije aktivnega vključevanja mladih na trg dela v Sloveniji ter definirati učinkovite ukrepe s strani vseh deležnikov, ki vplivajo na povečanje konkurenčnosti zaposljivosti skupine mladih in imajo neposreden vpliv na trg dela ter gospodarstvo v Sloveniji.

Delo bom gradila na spodnjih raziskovalnih vprašanjih ter hipotezi, ki jo bom po analizi zaposlitvenih možnosti mladih po končanem visokošolskem študiju potrdila oziroma zavrgla.

Raziskovalno vprašanje I: Kateri so ključni dejavniki, ki so prispevali k slabšim zaposlitvenim možnostim skupine mladih po končanem visokošolskem izobraževanju, na trgu dela v Sloveniji v primerjavi s preostalimi starostnimi skupinami?

Raziskovalno vprašanje II: Kako na brezposelnost med mladimi vpliva celotno gospodarstvo in ukrepi, sprejeti s strani države kot EU ter kje so možnosti za sprejetje dodatnih ukrepov za izboljšanje konkurenčnosti zaposljivosti skupine mladih?

Hipoteza: Na zaposlitvene možnosti mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom z visokošolsko izobrazbo vplivajo spremembe na trgu dela.

Pri raziskovanju uporabljam analizo sekundarnih virov, med katerimi se poslužujem analize dokumentov in poročil na temo trga dela v Sloveniji, predlaganih ukrepov za izboljšanje stanja ter analiz in poročil brezposelnosti med mladimi tako na slovenski kot evropski ravni. V največji meri se opiram na statistične dokumente Slovenskega statističnega urada (v nadaljevanju SURS) ter Urada Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj (v nadaljevanju UMAR), podatke dostopne preko spletne strani Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ), Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljevanju MDDSZ), pravno-informacijskega sistema (v nadaljevanju PIS), zakonodajo EU in Evropske komisije (v nadaljevanju EK). Poleg poročil v delo vključujem interpretacijo in povzetke člankov domačih in tujih avtorjev, ki so že pisali na temo brezposelnosti med mladimi. Uporabljam predvsem statistične podatke SURS in Eurostat, letna poročila in druge podatke kvalitativne in kvantitativne narave o odzivih in spremembah na trgu dela.

SURS zbira in objavlja širok nabor podatkov s področja trga dela. Zaposlovanje postaja vse pomembnejše področje odločanja, zato so statistike s področja trga dela v zadnjem času vedno bolj v središču zanimanja nacionalnih in evropskih politik (SURS, 2014b). Analiza segmenta zaposlitvenih možnosti mladih je veliko bolj kompleksna kot samo analiza preseka statističnih podatkov v Sloveniji v določenem obdobju. Tako želim na podlagi opravljene regresijske analize brezposelnosti mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom pridobiti dodatno razumevanje vpliva na zaposlitvene možnosti. Regresijska analiza je namreč statistična metoda, ki nam pomaga analizirati odnos med odvisno spremenljivko in eno ali več neodvisnimi spremenljivkami (Študentski, d. o. o., 2013).

Delo je sestavljeno tako, da uvodu in predstavitvi metodološkega okvirja sledi prvo vsebinsko poglavje, ki opisuje osnovne značilnosti trga dela v Sloveniji ter primerjavo s članicami držav EU-28. V naslednjem poglavju podrobneje predstavljam značilnosti skupine mladih na trgu dela v Sloveniji in glavne vzporednice v primerjavi s preostalimi starostnimi skupinami ter predstavljam ukrepe za izvajanje aktivne politike zaposlovanja. V zadnjem poglavju na podlagi analize, statističnih ugotovitev ter rezultatov, pridobljenih s pomočjo regresijske metode, določam vzroke za težje zaposlitvene možnosti mladih po končanem visokošolskem izobraževanju v starostni skupini med 25. in 29. letom in hkrati podajam priporočila mladim na trgu dela v Sloveniji. Sklepu dela sledijo viri in literatura ter priloge.

1 TRG DELA V SLOVENIJI

Stabilno makroekonomsko okolje je ključnega pomena za gospodarsko rast države in posledično novo ustvarjanje delovnih mest. Stopnja rasti se meri s stopnjo rasti obsega bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP), ki pa je ob gospodarski krizi, poleg poslabšanja številnih drugih makroekonomskih kazalnikov, močno upadel. Še danes se kljub postopni gospodarski rasti in izvedenih ekonomskih politikah kažejo mnoga neravnovesja, med katerimi sta glavna pomanjkanje kapitala in pritiski na dolgoročno vzdržnost javnih financ. Avtorica Berg (2015) meni, da enakost ustvarjajo družba in institucije – zakoni, politika in praksa – ki upravljajo družbo, njeno ekonomijo in predvsem trg dela. Gradnja pravične družbe pomeni ustvarjanje institucij, ki podpirajo oblikovanje kakovostnih delovnih mest, ki zagotavljajo dostojne plače oziroma prihodke in delovne pogoje, obenem pa sprejemajo politiko, ki podpira tiste, ki niso zmožni opravljati dela ali ne morejo najti dela. K temu lahko prispeva tudi bolj učinkovita realokacija delovne sile in zmanjšanje starostne segmentacije trga dela (UMAR, 2016a). Rast zaposlenosti in plač izboljšuje materialne pogoje za življenje in prispeva k večji blaginji prebivalstva.

Trg dela v RS že vrsto let zaznamujejo ocene o nefleksibilnosti oziroma nezmožnosti prilagajanja razmer na trgu dela makroekonomskemu položaju, posledica česar je slabša konkurenčnost slovenskega gospodarstva (Pogačar, Kresal, Senčur Peček, Kresal Šoltes & Weber, 2013). Po oceni domačih in tujih institucij trg dela zaznamujejo predvsem togost pri zaposlitvah za nedoločen čas ter visoki stroški dela. Izrazit je dualizem oziroma segmentacija na trgu dela, kar se odraža v pogodbah za določen in nedoločen čas. V evropskem kontekstu dualizem pomeni, da imajo delavci, še zlasti mlajši, začasno obliko pogodbe in v dosti primerih niti nimajo nadaljnje možnosti rednega zaposlovanja (Lepage-Saucier, Schleich & Wasmer, 2013). Delavci imajo lahko bodisi sklenjene pogodbe za določen čas bodisi druge kratkoročne oblike pogodb. Problem segmentacije je, da so v krog začasnih zaposlitev vključene predvsem najbolj ranljive skupine prebivalstva.

V Sloveniji Zakon o urejanju trga dela ureja (Ur. l. RS, št. 80/2010, 100/2013 v nadaljevanju ZUTD):

»Ukrepe države na trgu dela, s katerimi se zagotavljata izvajanje storitev javne službe na področju zaposlovanja in ukrepov aktivne politike zaposlovanja ter delovanje sistema zavarovanja za primer brezposelnosti, določajo izvajalci ukrepov, predpisujejo pogoji in postopki za uveljavljanje posameznih pravic in storitev, ki jih določa ta zakon, urejajo način financiranja ukrepov ter spremljanje, vrednotenje in nadzor nad njihovim izvajanjem ter ureja zagotavljanje dela delavcev uporabniku.«

ZUTD tako celovito ureja področje zaposlovanja in ukrepe aktivne politike zaposlovanja (v nadaljevanju APZ) ter sistem zavarovanja za primer brezposelnosti. Glavni namen zakona je:

»S hitrejšim ukrepanjem države na trgu dela povečati varnost iskalcev zaposlitve, zlasti brezposelnih oseb in oseb, katerih zaposlitev je ogrožena. Cilj je vzpostaviti mrežo izvajalcev vseživljenjske karijerne orientacije in posredovanja zaposlitve, ki bo omogočala svobodno izbiro zaposlitve oziroma poklica, skladnega s posameznikovimi kompetencami in možnostmi zaposlitve, ter doseganje čim višje stopnje zaposlenosti. Povečanje varnosti in večja zaposljivost se zagotavljata tudi z ukrepi aktivne politike zaposlovanja, ki so namenjeni usposabljanju in izobraževanju v skladu s potrebami trga dela, pospeševanju zaposlovanja in odpiranju novih delovnih mest.«

ZUTD poleg celovitega urejanja področja trga dela, se pravi zaposlovanja in ukrepov APZ, vključuje sistem zavarovanja za primer brezposelnosti. V letu 2013 je Državni zbor RS (v nadaljevanju DZRS) sprejel Zakon o delovnih razmerjih (v nadaljevanju ZDR-1) in Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela (v nadaljevanju ZUTD-C), katerih glavna cilja sta bila reforma trga dela za zmanjšanje segmentacije in povečanje prožnosti trga dela (MDDSZ, 2017b).

Glavni razlog za visoko stopnjo segmentiranosti slovenskega trga dela je bila velika razlika med prekinitvijo delovnega razmerja med pogodbami za določen čas in nedoločen čas (OECD, 2014). Pred novim sprejetjem ZDR-1 je imela Slovenija po podatkih Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj (v nadaljevanju OECD) eno izmed bolj restriktivnih zakonodaj glede varstva zaposlitve za nedoločen čas. Po drugi strani pa delodajalci niso imeli nobenih neposrednih finančnih obveznosti do zaposlenih s pogodbami za določen čas. Segmentiranost trga dela se na nek način zmanjšuje ravno s tem zbliževanjem stroškov odpravnin za obe vrsti pogodb. Slovenska zakonodaja na področju varnosti zaposlitve ostaja le še malenkost bolj toga od povprečja držav OECD.

Trg dela je prostor znotraj države ali gospodarstva, kjer delavci na strani ponudbe dela ponujajo svoje delo, na drugi strani pa delodajalci povprašujejo po delavcih oziroma delu (Bennett, Coleman & Co. Ltd, b. l.). Spremljanje podatkov s trga dela nam omogoča vpogled v ugotavljanje stanja in sprememb v družbi in gospodarstvu, saj se neposredno odražajo vsi ukrepi, sprejeti s strani države, pomembnost določenih področij gospodarstva ter spremljanje ponudbe in povpraševanja po delovni sili.

1.1 Pregled stanja na trgu dela in gospodarska gibanja

Razmere na trgu dela so se med več let trajajočo krizo zaostrole, ob okrevanju gospodarstva od leta 2014 naprej pa nekoliko izboljšale. Za Slovenijo, ki jo je leta 2008 prizadela gospodarska kriza, je to pomenilo občutno zmanjšanje delovno aktivnega prebivalstva ter povečanje brezposelnosti. V nadaljnjih letih je bilo še vedno možno čutiti posledice krize na trgu dela. Trg dela se je na dano situacijo na nek način prilagodil, kar pa se še danes odraža v povečanih fleksibilnih oblikah dela, izziv pa ostaja vzpostavitev varne prožnosti na trgu dela. V nadaljevanju tako podrobneje analiziram relevantne makroekonomske dejavnike, ki s spremembami neposredno ali pa posredno vplivajo na trg dela ter zaposlitvene možnosti. Služili bodo kot podlaga za nadaljnje razumevanje situacije, v kateri se mladi znajdejo po končanem visokošolskem izobraževanju.

1.1.1 Stopnja delovne aktivnosti

Leta 2008 so trg dela zaznamovala številna odpuščanja delavcev in stečaji podjetji, kar se je odrazilo v podatkih delovno aktivnega prebivalstva in brezposelnosti. Pri pregledu podatkov o delovno aktivnem prebivalstvu iz Tabele 1 vidimo, da je bilo leta 2008, 879.257 delovno aktivnih prebivalcev, v letu 2013, ko se je kriza še poglobila, pa 793.597 (SURs, b. l. i). Zmanjšanje delovno aktivnega prebivalstva v letu 2009 glede na leto 2008 je bilo na letni ravni kar 21.000 oziroma 2,4 % (MDDSZ, 2015). Leta 2014 se je delovna aktivnost sicer nekoliko povišala ob okrevanju gospodarske aktivnosti in izboljšanju razmer na trgu dela, a ostaja v primerjavi z letom 2008 nižja tudi v letu 2015. Prispevek zaposlovalnih dejavnosti, kamor so umeščene zaposlitvene agencije, k skupni rasti delovno aktivnih je v letu 2015 kljub vsemu ostal precejšen, kar kaže na še vedno prisotno previdnost delodajalcev pri zaposlovanju oziroma še naprej potrebo po fleksibilnih oblikah zaposlovanja (UMAR, 2016a).

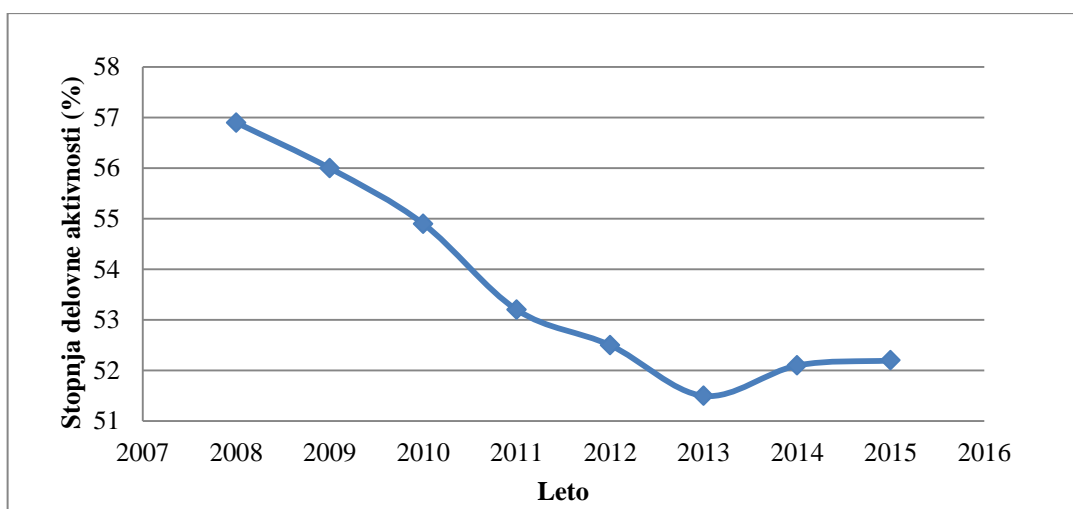
Tabela 1: Delovno aktivno prebivalstvo

Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Delovno aktivno prebivalstvo	879.257	858.171	835.039	823.967	810.001	793.597	797.792	804.637

Vir: SURS, Število delovno aktivnega prebivalstva po spolu, Slovenija, letno, b. l. i.

Skupno število delovno aktivnih se je torej zmanjšalo z več kot 870.000 konec leta 2008 na manj kot 794.000 do konca leta 2013, kar je pomenilo 9,0-odstotno zmanjšanje (SURs, b. l. i). V enakem obdobju se je število mladih, ki so bili delovno aktivni, zmanjšalo iz 161.000 na 105.000, pri čemer gre za 34,9-odstotno zmanjšanje (ZRSZ, 2015). Slika 1 prikazuje stopnjo delovne aktivnosti prebivalstva po letih in v letu 2013 opazimo spremembo trenda oziroma ponovno počasen dvig stopnje delovne aktivnosti.

Slika 1: Stopnja delovne aktivnosti prebivalstva, v %

Vir: SURS, Število delovno aktivnega prebivalstva po spolu, b. l. i.

V Tabeli 2 je analizirana delovna aktivnost dveh izpostavljenih starostnih skupin, skupine med 25. in 29. ter med 55. in 59. letom. Na višjo delovno aktivnost starih med 55. in 64. letom sta vplivala dejavnika pokojninske reforme in demografski učinek, ko delovno aktivno prebivalstvo vstopa med starejše delavce in zvišuje stopnjo delovne aktivnosti starejših (UMAR, 2016a). Od začetka krize se je stopnja delovne aktivnosti starejših zviševala, iz 32,8 % v letu 2008 na 33,5 % do leta 2013, predvsem kot posledica pokojninske zakonodaje in postopnega višanja upokojitvene starosti žensk (Trbanc, Črnak, Meglič, Dremelj, Smolej Jež, Narat, Kovač & Kobal Tomc, 2015). V starostni skupini med 25. in 29. letom število delovno aktivnih od leta 2008 do 2015 še naprej upada. Po drugi strani delovna aktivnost v starostni skupini med 55. in 59. letom glede na leto 2008 še naprej narašča.

Tabela 2: Delovno aktivno prebivalstvo v dveh 5-letnih starostnih skupinah

Delovna aktivnost/Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
25–29 let	111.876	102.525	97.176	91.533	85.253	80.695	80.020	79.448
55–59 let	60.488	60.739	54.451	61.112	59.629	67.245	74.244	77.852

Vir: SURS, Delovno aktivno prebivalstvo po starostnih skupinah, kohezijskih in statističnih regijah prebivališča, Slovenija, letno, b. l. b.

V Tabeli 3 so predstavljeni podatki o stopnji delovne aktivnosti starostne skupine med 55. in 64. letom v Sloveniji in EU-28. Razvidno je, da se je v času krize stopnja delovne aktivnosti starejših v Sloveniji od leta 2011 naprej na letni ravni poviševala. Stopnja delovne aktivnosti v starostni skupini med 55. in 64. letom je bila v letu 2015 36,6 % pod povprečjem stopnje delovne aktivnosti te starostne skupine v EU-28, kjer je bila 53,3 %. Stopnja delovne aktivnosti starostne skupine med 55. in 64. letom se je v EU-28 od leta 2008 do 2015 vsakoletno povečevala.

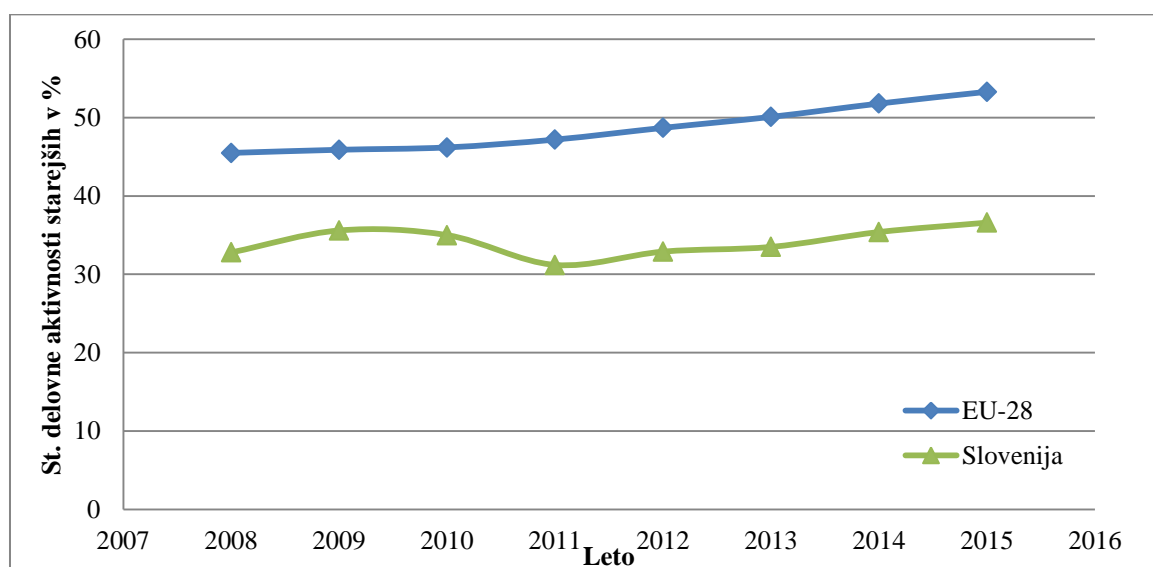
Tabela 3: Delovna aktivnost starostne skupine med 55. in 64. letom, v Sloveniji, v %

Država/Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Slovenija	32,8	35,6	35,0	31,2	32,9	33,5	35,4	36,6
EU-28	45,5	45,9	46,2	47,2	48,7	50,1	51,8	53,3

Vir: Eurostat, *Employment and activity by sex and age – annual data, 2017a*.

Po podatkih MDDSZ (2015) ima Slovenija eno najnižjih stopenj delovne aktivnosti starejših. Slika 2 prikazuje stopnjo delovne aktivnosti prebivalstva v starostni skupini med 55. in 64. letom v Sloveniji in EU-28. Na letni ravni se stopnja delovne aktivnosti v Sloveniji od leta 2011 naprej sicer povečuje vendar je možno opaziti, da ostaja precej nižja kot v EU-28.

Slika 2: Stopnja delovne aktivnosti v starostni skupini med 55. in 64. letom v EU-28 in Sloveniji, v %

Vir: Eurostat, *Employment and activity by sex and age – annual data, 2017a*.

Pri podrobni analizi podatkov iz Tabele 4 o delovno aktivnem prebivalstvu po 5-letnih starostnih skupinah lahko opazimo, da je v večini skupin prišlo do največjega upada števila delovno aktivnih, glede na začetek krize v letu 2008, ravno v letu 2013, ko se je ta še poglobila. Izjema sta starostni skupini med 50. in 59. letom, kjer je bilo najmanj delovno aktivnega prebivalstva v letu 2010, do leta 2015 pa je število aktivnih naraščalo in preseglo število delovno aktivnih iz leta 2008.

Tabela 4: Delovno aktivno prebivalstvo po starostnih skupinah v Sloveniji

Delovno aktivno prebivalstvo/ Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
15–19 let	3.446	1.977	1.691	1.576	1.372	1.281	1.626	1.849
20–24 let	46.225	37.666	33.616	30.329	26.271	23.174	24.065	25.705
25–29 let	111.876	102.525	97.176	91.533	85.253	80.695	80.020	79.448
30–34 let	133.200	130.655	128.876	126.379	121.510	117.103	114.148	110.991
35–39 let	128.370	126.128	126.973	127.938	125.836	125.394	126.744	127.031
40–44 let	136.756	131.308	126.625	124.011	121.063	120.562	120.848	122.535
45–49 let	132.090	128.830	129.007	129.796	128.041	126.352	124.495	120.885
50–54 let	115.632	112.280	109.204	111.853	112.178	115.525	117.211	118.288
55–59 let	60.488	60.739	54.451	61.112	59.629	67.245	74.244	77.852

Vir: SURS, Delovno aktivno prebivalstvo po starostnih skupinah, kohezijskih in statističnih regijah prebivališča, Slovenija, letno, b. l. b.

V starostnih skupinah med 25. in 34. letom število delovno aktivnih iz leta v leto še naprej upada. Tako je bilo v letu 2015 79.448 delovno aktivnih v starostni skupini med 25. in 29. letom, kar pomeni, da gre v primerjavi s številom delovno aktivnih iz leta 2008 za skoraj 29-odstotno zmanjšanje.

1.1.2 Stopnja brezposelnosti

V nadaljevanju so analizirani podatki o brezposelnosti. Po ZUTD je v 8. členu brezposelna oseba definirana kot:

»Iskalec zaposlitve, ki je zmožen za delo, prijavljen na zavodu, aktivno išče zaposlitev in je pripravljen sprejeti ustrezno oziroma primerno zaposlitev, ki mu jo ponudi zavod ali drug izvajalec storitve posredovanja zaposlitve ter ni v delovnem razmerju, ni samozaposlen, ni poslovodna oseba v osebni družbi in enoosebni družbi z omejeno odgovornostjo ter zavodu, ni kmet, ni upokojenec, nima statusa dijaka, vajenca, študenta ali udeleženca izobraževanja odraslih, mlajšega od 26 let.«

Ob okrevanju gospodarstva se je leta 2015 stopnja brezposelnosti v Sloveniji drugo leto zapored znižala, vendar ostaja skoraj dvakrat višja v primerjavi z letom 2008. Iz Tabele 5 lahko razberemo, da je bilo leta 2008 v Sloveniji 46.000 brezposelnih, do leta 2013 pa je to število naraslo na 102.000. Z letom 2014 in v letu 2015 se je brezposelnost v Sloveniji postopoma začela zmanjševati.

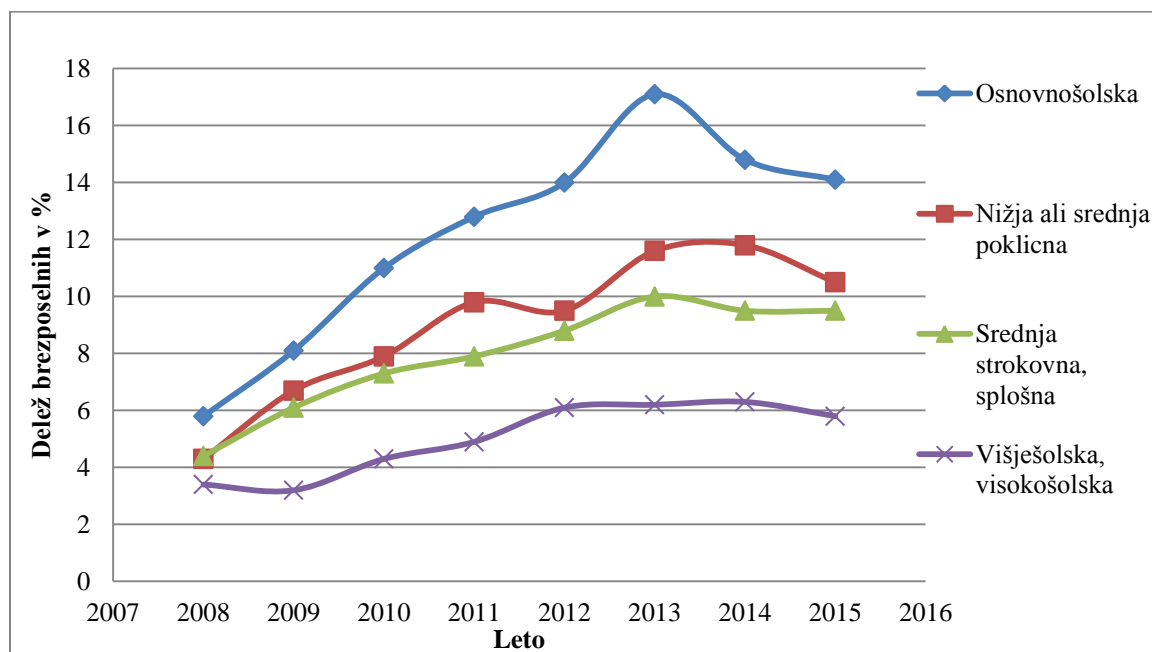
Tabela 5: Brezposelnost v Sloveniji

Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Brezposelnost	46.000	61.000	76.000	84.000	90.000	102.000	99.000	91.000

Vir: SURS, Delovno sposobni glede na aktivnost in mere aktivnosti po starostnih skupinah, spolu in kohezijskih regijah, Slovenija, letno, b. l. c.

Slika 3 predstavlja delež brezposelnih po stopnji dosežene izobrazbe. Najvišji odstotek brezposelnih opazimo ravno v skupini z osnovnošolsko izobrazbo, najnižji pa v skupini z višjo oziroma visokošolsko izobrazbo. Trend brezposelnosti je v vseh štirih izobrazbenih skupinah precej podoben. V letu 2013, ko se je gospodarska kriza še poglobila, je število brezposelnih najbolj naraslo.

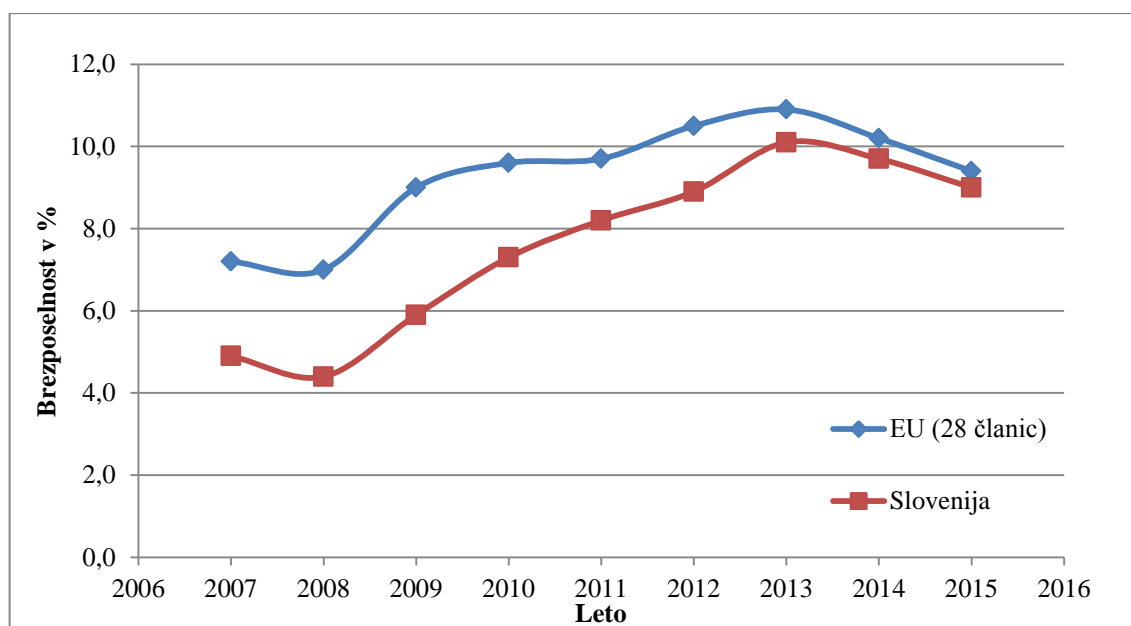
Slika 3: Delež brezposelnih po stopnji dosežene izobrazbe, v %

Vir: SURS, Delovno sposobni glede na aktivnost in mere aktivnosti po starostnih skupinah, spolu in kohezijskih regijah, Slovenija, letno, b. l. c.

Stopnja brezposelnosti v Sloveniji je bila leta 2008 4,4 %, v letu 2013 najvišja kar 10,1 % z letom 2014 je padla na 9,7 %. Po podatkih Eurostata (2017d) je to Slovenijo uvrstilo pod povprečje EU-28, vendar se je razlika glede na prejšnja leta bistveno zmanjšala, kar prikazuje Slika 4. V EU-28 je bila brezposelnost v mesecu novembru 2016 8,4 %, kar je tudi najnižje po letu 2009. Dolga obdobja brezposelnosti lahko povzročijo razvrednotenje znanja in veščin ter izgubo motivacije za iskanje dela, kar lahko dolgoročno gledano povzroči strukturno brezposelnost (OECD, 2014).

Slika 4: Primerjava stopnje brezposelnosti v državah članicah EU-28 in Sloveniji, v %

Vir: Eurostat, *Unemployment and activity by sex and age – annual data, 2017d.*

Stopnja brezposelnosti se je za ženske v Sloveniji v letu 2008 zvišala s 4,8 % na 10,6 % v letu 2014, stopnja brezposelnosti za moške pa od leta 2008 iz 4,0 % na 9,0 % do leta 2014 (SURs, b. l. c). Kriza je prizadela tako moški kot ženski del populacije.

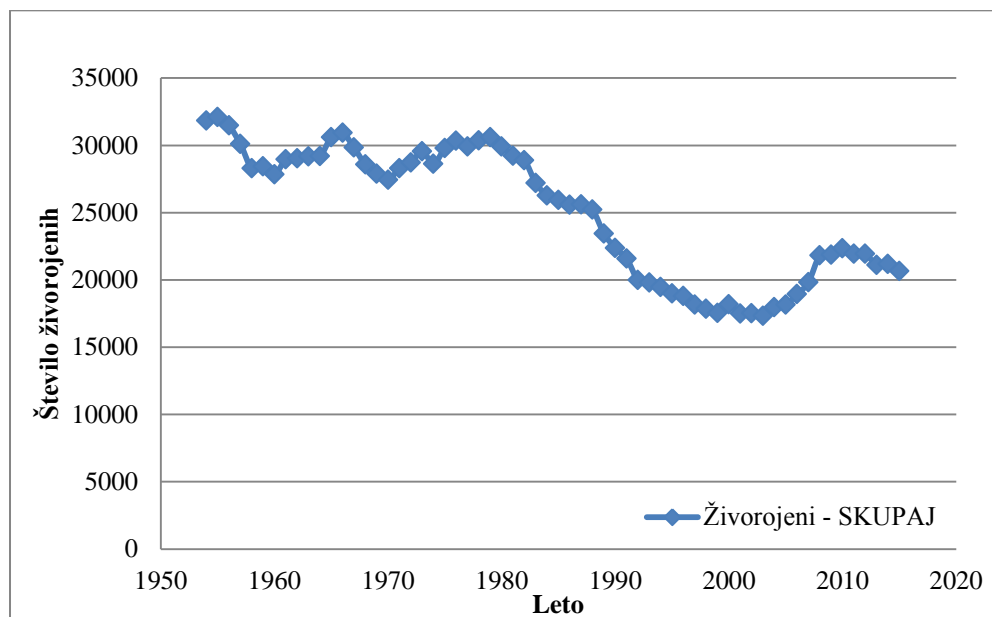
1.1.3 Demografski kazalci

Podobno kot druge razvite države se Slovenija sooča s problemom staranja prebivalstva, kar pomeni, da je potrebno s strani države prilagoditi sistem socialne zaščite in številne druge politike. Poleg tega ima Slovenija že vrsto let eno najnižjih stopenj delovne aktivnosti starejših v starostni skupini med 55. in 64. letom (MDDSZ, 2012). V nadaljevanju podrobneje analiziram podatke s področja demografskega stanja v Sloveniji, saj povečevanje deleža starejših v družbi zahteva prilagajanje celotne družbe in spreminja demografsko sliko države.

Značilno za Slovenijo je torej, da je delež aktivnih v tej starostni skupini med najnižjimi v Evropi (Eurostat, 2016a). K hitrejšemu povečevanju števila starejših doprinaša dejstvo, da se na eni strani podaljšuje pričakovano trajanje življenja ter na drugi strani vstop generacij, rojenih po 2. svetovni vojni, kjer je naravni prirast vse do 90-ih let tudi naraščal (UMAR, 2016a). To se bo dogajalo tudi še v nadaljnjih desetletjih, saj je bilo rojstev vse do začetka 80. let prejšnjega stoletja okoli 30.000 na leto. Istočasno pa na trg delovno sposobnih prebivalcev že prihajajo generacije iz 90. let prejšnjega stoletja, se pravi 20-letnikov, ko se je na leto rodilo nekaj manj kot 20.000 otrok (Klužer, 2009). V obdobju od osamosvojitve je bila nizka stopnja rodnosti delno posledica ekonomskih razmer, ki so se odražale v manj priložnostih za delo, še posebej za ženske v rodni dobi, brezposelnosti ter stanovanjski problematiki.

Leta 1995 je bilo v starostni skupini med 15. in 29. letom delovno sposobnih mladih več kot 442.000, do leta 2015 se je zmanjšalo na 335.000, kar je pomenilo, da gre za 24,2-odstotno zmanjšanje (ZRSZ, 2015). Zmanjšuje se tudi delež delovno sposobnih mladih v skupnem prebivalstvu v primerjavi z letom 1995, ko jih je bilo 22,2 %, do leta 2015, ko je padlo na 16,3 %.

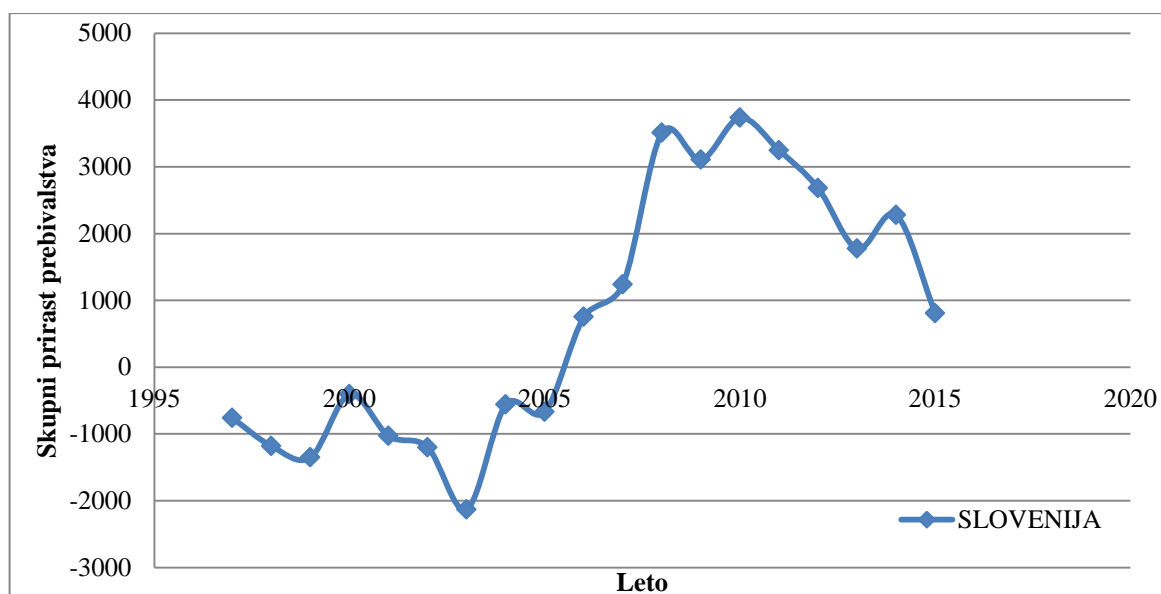
Slika 5: Število živorojenih od leta 1954 naprej v Sloveniji

Vir: SURS, Osnovni podatki o rojenih, Slovenija, letno, b. l. e.

Slika 5 prikazuje število živorojenih v Sloveniji od leta 1954 do vključno 2015. Od leta 1991 do leta 1999 se je število prebivalcev Slovenije zmanjševalo, potem pa se je začelo razmeroma hitro povečevati. Od leta 1997 do leta 2005 je bil naravni prirast v Sloveniji (tj. razlika med številom živorojenih in umrlih) negativen, od leta 2006 dalje pa je bil znova pozitiven in je naraščal vse do leta 2010 (SURs, 2014a). Naravni prirast je razlika med številom živorojenih otrok in številom umrlih na določenem območju v koledarskem letu (SURs, b. l. d). Od leta 1991 do leta 2013 se je v Sloveniji rodilo živih okoli 217.800 deklic in okoli 230.600 dečkov. Iz Slike 6 je razvidno, da se je v zadnjih letih do leta 2010 število naravnega prirasta povečevalo, potem pa je do leta 2015 močno upadlo in je tako znašalo samo še 807.000 (SURs, b. l. h).

Slika 6: Število naravnega prirasta prebivalstva v Sloveniji

Vir: SURS, Skupni prirast prebivalstva, občine, Slovenija, letno, b. l. h.

Pri analizi podatkov po starostnih skupinah med 15. in 34. letom število prebivalcev glede na leto 2011 močno upada. V letu 2011 je bilo 145.535 prebivalcev v starostni skupini med 25. in 29. letom, medtem ko je leta 2016 teh samo še 128.172 (ZRSZ, 2015). Po drugi strani število prebivalcev v starostni skupini med 60. in 69. letom močno narašča. Leta 2011 je bilo v tej starostni skupini 217.516 prebivalcev, leta 2016 pa 260.017. Gre za skoraj 20,0-odstotno povečanje. Po napovedih kaže, da se število mladih oziroma njihov delež v prebivalstvu ne bo bistveno zmanjševal, bo pa močno naraslo število starejših, starih 65 let in več. Leta 1995 je bilo v starostni skupini nad 65 let 12,1 % prebivalstva, do leta 2015 je delež narasel na 17,9 % in bo v prihodnje še naraščal. Napovedi kažejo, da bo okrog leta 2055 dosegel najvišjo raven, ko bodo starejši predstavljali 30,1 % prebivalstva.

Ob povečevanju deleža starejših, prebivalstva v starostni skupini nad 60 let, bo to v prihodnje vse bolj vplivalo na trg dela in vzdrževanje rasti delovno aktivnega prebivalstva, predvsem ker ne gre pozabiti na dejstvo, da se ravno tako podaljšuje trajanje življenja. Po drugi strani je bilo po podatkih SURS (b. l. e) leta 1989 23.447 živorojenih, ki je do leta 1998 padlo na 17.856 živorojenih. To pomeni, da lahko v nadaljnjih letih zaradi demografskih učinkov pričakujemo manj mladih, ki bodo vstopali na trg dela.

Koeficient starostne odvisnosti pove, koliko otrok in starejših prebivalcev je odvisnih od 100 delovno sposobnih (SURS, b. l. f). Pomembno vlogo igra ravno koeficient starostne odvisnosti, saj se v zadnjih letih hitreje povečuje, vseeno pa za zdaj ostaja nižji kot povprečje v EU-28. Tako je bilo v začetku leta 2015 v Sloveniji od 100 delovno sposobnih prebivalcev odvisnih 52,1 otrok in starejših prebivalcev (UMAR, 2016a). Vsi omenjeni podatki so resnično pokazatelj, kako pomembna je strategija in vpliv na financiranje sistema socialne

zaščite, se pravi na izdatke za pokojnine, zdravstvo in dolgotrajno oskrbo, v končni fazi pa na kakovost življenja. Pomemben poudarek bo še naprej na aktivnem staranju oziroma podaljševanju delovne aktivnosti.

1.1.4 Politika zaposlovanja

Kljub spremembam v ureditvi trga dela, problem ostaja njegova segmentacija, saj se novo zaposlovanje kaže zlasti preko povečanja začasnih oblik dela. Upoštevala so se priporočila s strani OECD, med katerimi je bilo navedeno, da je povečanje prožnosti trga dela ključnega pomena za povečanje konkurenčnosti RS (MDDSZ, 2012). Pomočnik direktorja za monetarne zadeve ameriške centralne banke meni, da imamo na eni strani s strani sindikata zaščitene starejše uslužbence s precej visokimi plačami, na drugi strani pa mlade, ki delajo na pogodbe in ne morejo dobiti niti stanovanjskega posojila (Lončar, 2012). Med mladimi je veliko iskancev prve zaposlitve, med preostalimi, ki so že opravljali poklice, predvsem v starosti do 24 let, pa je značilno, da so opravljali nezahtevne poklice (ZRSZ, 2015).

Vlada v Sloveniji bi še naprej morala skrbeti za delovanje v smeri zmanjšanja segmentacije na trgu dela, ki je posledica razlik med pogodbami za določen in nedoločen čas. Politika za zmanjševanje segmentacije na trgu dela ima dve možnosti: da pri sklepanju pogodb za določen čas uvede določene omejitve ali enotne pogodbe, kar vodi do konvergence oziroma poenotenja različnih oblik zaposlovanja (Repovž, 2014).

1.1.4.1 Oblike zaposlovanj

Oblike zaposlovanj določa Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (Ur. l. RS, št. 107/2006-UPB1, 95/2014 v nadaljevanju ZZZPB). S tem zakonom se ureja zaposlovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti, upravljanje sistema ter način izvajanja strokovnih nalog na tem področju.

»Zaposlovanje po tem zakonu obsega posredovanje zaposlitev, posredovanje dela, ukrepe za pospeševanje zaposlovanja in odpiranje novih ter ohranjanje produktivnih delovnih mest ter vse tiste dejavnosti, ki zagotavljajo pogoje za produktivno in svobodno izbrano zaposlitev, poklicni in strokovni razvoj ter uporabo delovnih sposobnosti posameznikov.«

Oblike zaposlovanj v Sloveniji so sledeče: pogodba o zaposlitvi, delo s skrajšanim delovnim časom, delo preko avtorske in podjemne pogodbe, študentsko delo ter projektno delo. Slovenija se šteje za socialno državo zato je v ZZZPB tudi zapisano, da se pogodbe o zaposlitvi načeloma sklepajo za nedoločen čas (CNVOS, 2015). Po drugi strani je manj urejeno varovanje zaposlitve za nedoločen čas, kar povečuje pogostost uporabe začasnih zaposlitev, ki so še posebej uporabljene za zaposlitev mladih (MDDSZ, 2012). Prilagodljivost trga dela se namreč lahko meri z deležem zaposlenih za določen čas in zaposlenih s krajšim delovnim časom (Klužer, 2009). Poleg študentskega dela, ki je davčno in proceduralno privlačno za delodajalce, je vzrok segmentacije trga dela velika razlika v varovanju zaposlitve

med pogodbami za določen čas in pogodbami za nedoločen čas. Mladi so bolj fleksibilni pri zaposlovanju in so v povprečju bolj pripravljeni sprejeti zaposlitev za krajši čas oziroma zaposlitev, ki ne ustreza njihovim poklicnim ciljem (ZRSZ, 2015). Zaradi tega dejstva so dostikrat mladi v primerjavi s preostalimi tudi krajši čas brezposelni.

Začasne oblike zaposlitev so lahko prvi korak v smeri k rednim oblikam zaposlitve, predvsem so priložnost za tiste, ki prvič vstopajo na trg dela. Slovenija spada med države z visokim deležem začasnih oblik zaposlitve, kar je lahko priložnost za presojo ustreznosti delavca, preden mu je ponujena stalna oblika zaposlitve (EC, 2016). Pred sprejetimi reformami v letu 2013 je veljalo, da Slovenija spada med države z manj fleksibilno delovno zakonodajo, saj je Indeks varovanja zaposlitve za nedoločen čas Slovenijo uvrstil na 16. mesto med 21. članicami EU (MDDSZ, 2012). Analiza učinkov sprejetih reform in sprememb v regulaciji trga dela kaže na zmanjšanje varovanja zaposlitve, kar se kaže v znižanju indeksa varovanja zaposlitve po metodologiji OECD (MDDSZ, 2013). Potrebni so nadaljnji koraki v smeri zmanjševanja segmentacije na trgu dela – razlike med pogodbami za določen in nedoločen čas (Repovž, 2014).

Iz Tabele 6 je iz analize podatkov o zaposlenih glede na vrsto delovnega razmerja možno razbrati, da je v skupini zaposlenih za določen čas število zaposlitev doseglo minimum v letu 2013. Število zaposlenih v delovnem razmerju za nedoločen čas, zaposlenih preko študentskega servisa (v nadaljevanju ŠS) ter zaposlenih preko drugih oblik dela, pa je najbolj upadlo in doseglo minimum v letu 2014. Po letu 2014 je število zaposlitev glede na vrsto delovnega razmerja ponovno naraslo v vseh analiziranih skupinah. Aprila 2013 so začele veljati zakonske spremembe za zmanjšanje segmentacije trga dela in povečanje njegove prožnosti, torej dopolnjeni ZTD-1 ter ZUTD-A (MDDSZ, 2017b). Delež začasnih zaposlitev v skupnih zaposlitvah se je po sprejetju zakonskih sprememb leta 2013 še močno znižal, v 2014 in 2015 pa vseeno ponovno povečal oziroma ostal na enaki ravni. Ob zmanjšanju deleža zaposlitev za določen čas v letu 2013 so delodajalci pogosteje uporabljali druge oblike dela (MDDSZ, 2013).

Tabela 6: Zaposleni glede na vrsto delovnega razmerja v Sloveniji, v tisoč

Zaposleni/Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Zaposleni v delovnem razmerju, za določen čas	99	86	89	96	95	85	89	99
Zaposleni v delovnem razmerju, za nedoločen čas	707	687	661	636	641	628	621	628
Zaposleni prek študentskega servisa	42	38	38	34	28	27	26	29
Zaposleni, druge oblike dela	8	11	11	13	10	13	11	11

Vir: SURS, Zaposleni glede na vrsto delovnega razmerja, po starostnih razredih, spolu in kohezijskih regijah (v tisoč), Slovenija, leto, b. l. j.

V obdobju od aprila do decembra 2013 je bilo število novih pogodb, sklenjenih za nedoločen čas, za 36,4 % večje kot v enakem obdobju 2012, število novih pogodb za določen čas pa se je zmanjšalo za 9,2 % (OECD, 2014). Zakonske spremembe ureditve trga dela oziroma sprejeta reforma ni v celoti odpravila relativne privlačnosti zaposlitev za določen čas v primerjavi z zaposlitvami za nedoločen čas z vidika delodajalcev, vendar pa se je zmanjšala in kaže jasen znak zmanjševanja segmentiranosti trga dela, če sklepamo na podlagi podatkov o zaposlitvi o delovnih razmerjih. Število zaposlitev v delovnem razmerju za nedoločen čas se je sicer do leta 2015 ponovno povečalo, vendar se je na drugi strani ravno tako ponovno povečalo število zaposlitev za določen čas.

Mladi nadpovprečno pogosto opravljajo bolj fleksibilne oblike dela, predvsem delo za določen čas in študentsko delo (Trbanc et al., 2015). Po podatkih Eurostata je imelo v Sloveniji leta 2008 obliko zaposlitve s krajšim delovnim časom v starostni skupini med 15. in 29. letom 18,4 % mladih, kar je pod povprečjem EU-28, ki je bilo 19,3 %. Do leta 2015 je v Sloveniji naraslo na 23,4 %, v EU-28 na 23,8 %.

Novi zakon naj bi vzpostavil primerno razmerje med ustrezno varnostjo delavcev in možnostjo učinkovitejšega prilagajanja razmeram na trgu dela (MDDSZ, 2017b). V konceptu prožne varnosti sta ključna dva elementa. Prvi je varovanje zaposlitve oziroma zmanjšati možnost odpuščanja in s tem možnost brezposelnosti, drugi pa je zavarovanje za primer brezposelnosti oziroma zagotovitev socialne varnosti delavca v primeru izgube zaposlitve (Pogačar et al., 2013). Varovanje zaposlitve je povezano z njenim trajanjem, saj to pomeni omejevanje možnosti delodajalca, da sproti prilagaja število zaposlenih razmeram na trgu oziroma potrebam delovnega procesa. Ravno tako je ključno za oblikovanje razmerja med mobilnostjo in stabilnostjo. Mobilnost je na eni strani zelo pomembna za konkurenčnost in ima vpliv na rast produktivnosti, po drugi strani pa ima stabilna zaposlitev velik vpliv na pripadnost delavca podjetju. Iskanje ravnovesja med varnostjo in fleksibilnostjo na trgu dela je proces, v katerem mora vsaka država najti kombinacijo politik, ki spodbujajo fleksibilnost in zagotavljajo zadostno varnost (Kajzer, 2007).

Celovita reforma na trgu dela je pomenila ne samo korak k ureditvi vseh oblik dela ter aktivne politike zaposlovanja temveč tudi prilagoditev sistemov socialne varnosti. Za zdaj sistem še omogoča dobro socialno varnost in dostopen sistem zdravstva, vendar se zaradi upočasnitve gospodarske rasti in staranja prebivalstva še naprej povečujejo pritiski na rast javnih sredstev oziroma njihovo financiranje (UMAR, 2016a). Slovenija je v letu 2014 po izdatkih za socialna zavarovanja porabila 4.282,07 evra (v nadaljevanju EUR)/prebivalca, kar jo ne uvršča v vrh – izdatki v EU-28 v istem letu so bili 7.608,55 EUR/prebivalca (Eurostat, 2016b).

V ekonomski literaturi se fleksibilnost trga dela zelo pogosto povezuje z zakonsko ureditvijo in institucijami trga dela ter z varovanjem zaposlitve (Kajzer, 2007). Vlada je torej z reformo kot predlagatelj zakona sledila cilju odprave segmentacije na trgu dela, torej zmanjšanju

deleža začasnih oblik zaposlitve, na drugi strani pa je bila na strani socialnih partnerjev težnja po večji fleksibilnosti in nižjih stroških dela oziroma večji pravni varnosti zaposlenih. Vpliv varovanja zaposlitve na ponovni vstop v zaposlitev je še posebno močan pri tistih delavcih, pri katerih je produktivnost vnaprej težko določljiva (Pogačar et al., 2013). To pa so zlasti iskalci prve zaposlitve in dolgotrajno brezposelni.

1.1.4.2 Ureditev študentskega dela

Na Inšpektoratu za delo ugotavljajo, da so atipične oblike dela zelo pogosto uporabljene (Javornik, 2015). Za vse članice EU je značilno, da imajo eno ali dve atipični obliki dela – Slovenija pa ima vse. Menijo, da naj bi to prešlo vse meje, saj novih rednih zaposlitev za nedoločen čas v Sloveniji tako rekoč več ni, najdejo se le še v državnih organih in v velikih družbah, vsi drugi zaposlujejo preko atipičnih oblik dela. Za Slovenijo je predvsem značilno, da se delodajalci zelo hitro obrnejo po tem, kar je ceneje, da ne plačajo enakih prispevkov kot pri delovnem razmerju.

Ena izmed anomalij na trgu dela je že vrsto let oblika zaposlitve preko študentskih servisov (v nadaljevanju ŠS) oziroma študentsko delo. Do nedavnega je veljalo, da je študentsko delo dostikrat nadomeščalo druge oblike zaposlitev, saj se je delodajalcem ta oblika zaposlitve enostavno najbolj splačala. Zato je bil potreben velik poudarek na ureditvi študentskega dela, ki ni ustrezalo nobeni strani oblike zaposlitve (Repovž, 2014).

Od 1. februarja 2015 je v veljavo stopil zakon, ki ureja razdelitev dohodkov študentskega dela, Zakon za uravnoteženje javnih financ (v nadaljevanju ZUJF) (ŠS storitveno podjetje d. o. o., b. l. b). Zakon ureja študentsko delo tako, da znaša neto zaslužek študenta 84,5 %, prispevek, ki ga plača študent – za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, pa 15,5 %. Prispevki, ki jih plača delodajalec, znašajo 15,74 % (za poškodbe pri delu in poklicno bolezen 0,53 %, prispevek za zdravstveno zavarovanje 6,36 %, prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje 8,85 %), 16 % koncesijske dajatve (Študentska Organizacija Slovenije 3,80 %, posrednik 3,80 %, proračunski sklad ministrstva 8,41 %) ter dodatna koncesijska dajatev 2 %. Tako po novem zakonu delodajalca oblika zaposlitve preko ŠS, če znaša bruto znesek na napolnici 5 EUR, znesek računa z dajatvami in prispevki, ki dodatno skupaj znašajo še 33,74 % končno stane 7,06 EUR (ŠS storitveno podjetje, d. o. o., b. l. a). Izplačilo študentu znaša samo 4,22 EUR. Razlika je torej namenjena plačilu pokojninskega in invalidskega zavarovanja, saj je začasno in občasno delo dijakov in študentov po novem vključeno v invalidsko ter pokojninsko zavarovanje (pokojninska doba) in zdravstveno zavarovanje, s čimer se posredno zasleduje tudi načelu medgeneracijske solidarnosti in socialne države (Trbanc et al., 2015). Bistvena novost, ki jo prinesel zakon, je torej, da se dijaku ali študentu delo šteje v delovno dobo. Če tako nakazilo dijaku ali študentu na mesečni ravni znaša 400 EUR, se mu v pokojninsko dobo šteje 17 dni (ŠS storitveno podjetje, d. o. o., b. l. b). Za vsakih doseženih 54 % bruto povprečne mesečne plače v letu 2015 se prizna 1 mesec delovne dobe.

Po Eurostatovih podatkih (2015) je pri starosti 15 let skoraj 100 % populacije še v šolah oziroma se izobražuje. Zaradi pomembnih strukturnih razlik, kombinacije institucionalnih dejavnikov, vlogi in prisotnosti strokovnega usposabljanja, vajeništva in izobraževanja med evropskimi državami obstajajo razlike pri stopnji udeležbe mladih na trgu dela. Slovenija spada v 4. skupino, kar na eni strani pomeni visoko udeležbo študentov na trgu dela ter povprečno stopnjo brezposelnosti mladih. Dolžino izobraževanja nedvomno povečuje možnost zaposlovanja prek študentskih servisov (Festić, Mencinger, Romih, Brinar & Softić, b. l.).

Obseg študentskega dela pa kljub podražitvi še naprej narašča in ostaja pomemben razlog, da je delež začasnih zaposlitev največji ravno med mladimi od 15. do 24. leta in najvišji v EU. Na ponovno povečanje začasnih zaposlitev v letu 2015 je po oceni UMAR (2016a) vplivala tudi previdnost podjetij pri zaposlovanju, ki se še naprej kaže v potrebi po fleksibilnih oblikah dela. Za lažji prehod iz šolanja v zaposlitev bi morali šolajočim dijakom in študentom omogočiti, da opravljajo študentska dela na področjih, kjer se šolajo oziroma študirajo, saj bi jih delodajalci kot preverjen kader lahko tudi zaposlili (ZRSZ, 2015).

S spremembo oziroma ureditvijo študentskega dela naj bi se odpravili ključni anomaliji – prekarnost te oblike dela ter generiranje segmentacije na trgu dela, se pravi je to delo postalo bolj primerljiva obremenitev ostalim oblikam dela.

1.1.5 Dejavniki konkurenčnosti

Za krepitev konkurenčnosti gospodarstva v daljšem obdobju, ob zagotovitvi stabilnega makroekonomskega okolja in povečanja bruto domačega proizvoda, je ključno izboljšanje produktivnosti (UMAR, 2016a). Pomembno je vlaganje tako v kratkoročne kot dolgoročne dejavnike ustvarjanja dodane vrednosti. Poleg vlaganj v znanje, raziskave in razvoj ostaja ključna njihova učinkovita uporaba, prednostna področja delovanja v prihodnje pa ravno tako zajemajo izboljšanje inovacijske sposobnosti gospodarstva in človeškega kapitala. Produktivnost umskih delavcev, delavcev, kjer je znanje ključna dobrina, pomeni ustvarjanje idej, kar je nasprotno od produktivnosti delavcev (Styria digital marketplaces, d. o. o., 2014).

Specializacija slovenskega gospodarstva v proizvodnjo nizko in srednje tehnološko zahtevnih izdelkov in storitev je delno posledica slovenskega načina investiranja v človeški kapital (OECD, 2014). Problem nastaja predvsem zato, ker je prišlo do pomanjkanja ustreznega kadra za nekatera nizko kvalificirana fizična delovna mesta. Izobraževanje na sekundarni in višji ravni ima namreč močno poklicno usmerjenost.

1.1.5.1 Človeški kapital

Stroka ugotavlja vse večji pomen človeškega kapitala, se pravi znanja in sposobnosti, ustvarjalnosti, delovne motivacije in organizacijske pripadnosti zaposlenih za ustvarjanje nove vrednosti in za večjo konkurenčnost podjetij v sodobnih pogojih gospodarjenja, bolj ga v Sloveniji upravljamo (Gostiša, b. l.). V Poročilu o razvoju (UMAR, 2016a) ugotavljajo, da je v Sloveniji človeški kapital kot eden glavnih dejavnikov konkurenčnosti in dolgoročne rasti premalo učinkovito uporabljen. Človeški kapital je namreč za uspešne organizacije eden temeljnih dejavnikov poslovne odličnosti (Styria digital marketplaces, d. o. o., 2014). Rašković (DMS, 2016) meni, da je zavzetost zaposlenih ključni element notranjega marketinga in njegovega vpliva na zunanjo tržno uspešnost.

Za podjetje je ogromna izguba, če ima zaposlenega z znanjem, kompetencami, socialnimi mrežami in tega ne uspe prenesti na naslednika (Zupančič, 2011). V večini evropskih držav je koncept mentorstva veliko bolj uveljavljen, saj se zavedajo prednosti, ki jih prinese prenašanje izkušenj starejših na mlajše delavce, hkrati pa je to tudi povezano z bolj mehкими oblikami vstopa in izstopa na trg dela. V Sloveniji je tako mentorstva ter pripravništva, ko se posameznik počasi vključuje na trg dela nekdo pa istočasno počasi odhaja v pokoj, veliko premalo. Krepitev večšin za podporo rasti produktivnosti je ključnega pomena za tehnološki napredek, saj s tem daje zagon rasti produktivnosti (OECD, 2014). To pa pomeni, da je potrebno mladim pomagati razviti trdne temeljne veščine za povečanje njihove sposobnosti za učenje in za uporabo tega znanja na različnih področjih.

Zakon o visokem šolstvu razvršča študijski program za pridobitev izobrazbe v prvo – visokošolski in univerzitetni študijski program; drugo – magistrski in enoviti študijski program; ter tretjo stopnjo – doktorski študijski program (MIZS, 2017). Iz podatkov iz Tabele 7 je razvidno, da se je število prebivalcev z višješolsko/visokošolsko izobrazbo od leta 2011 z vsakim letom povečevalo, medtem ko se skupno število izobraženega prebivalstva zmanjšuje.

Tabela 7: Prebivalstvo po višješolski/visokošolski ter izobrazbi skupaj v starostni skupini 15+ let, v Sloveniji

Prebivalstvo/leto	2011	2012	2013	2014	2015
Višješolska, visokošolska	307.669	331.398	341.912	361.637	374.941
Izobrazba – skupna	1.759.336	1.761.347	1.760.726	1.760.032	1.758.564

Vir: SURS, Prebivalstvo, staro 15 ali več let, po izobrazbi in spolu, občine, letno, b. l. g.

Iz Tabele 8 lahko razberemo, da se je stopnja delovne aktivnosti prebivalstva z visokošolsko oziroma višješolsko izobrazbo od leta 2011 do 2014 postopoma zniževala, v letu 2015 pa se je ponovno povišala. Kljub povečanemu deležu terciarno izobraženih pa podjetja premalo izkoriščajo možnosti za dvig dodane vrednosti z uporabo znanj terciarno izobraženih (UMAR,

2016a). Iz podatkov lahko torej sklepamo, da so izobraževalni programi neusklajeni s povpraševanjem na trgu dela.

Tabela 8: Delovno aktivni po stopnji dosežene višješolske/visokošolske izobrazbe v Sloveniji, v %

Stopnja izobrazbe/leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Višješolska, visokošolska	77,7	77,6	76,7	76,3	73,8	72,5	72,1	72,4

Vir: SURS, Trg dela v Sloveniji, 2014b.

Vlaganje v znanje spada med glavne vzvode za okrepitev potenciala gospodarske rasti (UMAR, 2016a). Večja in učinkovitejša vlaganja v človeški kapital kot eden glavnih dejavnikov konkurenčnosti in dolgoročne rasti so v Sloveniji premalokrat uporabljena. Delež visoko izobraženega prebivalstva je v mednarodnem merilu visok, a njegova sestava po vedah in veščinah ne ustreza povpraševanju podjetniškega sektorja. Podjetja premalo izkoriščajo možnosti za dvig dodane vrednosti z uporabo teh znanj terciarno izobraženih. Glede na demografske spremembe, se pravi zmanjševanje generacij mladih za vpis v terciarno izobraževanje in napovedane večje potrebe gospodarstva po visoko izobraženi delovni sili, bo v prihodnje še naprej vse večji izziv zagotoviti zadosten obseg kadrov z ustreznimi veščinami oziroma znanjem.

Cilj Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o višjem strokovnem izobraževanju iz leta 2013 je bil ustvariti pogoje za hitro prilagajanje višjega strokovnega izobraževanja potrebam gospodarstva (NAKVIS, 2013). Višješolsko strokovno izobraževanje je del terciarnega izobraževanja in je močno povezano s strokovnim oziroma poklicnim izobraževanjem. Terciarno izobraževanje je pomemben dejavnik pri spodbujanju inovacij in rasti in Slovenija bi morala narediti nekaj v smeri povečanja sredstev za terciarno izobraževanje (OECD, 2014). To pa pomeni pri razdeljevanju sredstev dajati večjo težo uspešnosti oziroma uvajanju univerzalnih šolnin v povezavi s socialnimi štipendijami in posojili.

1.1.5.2 Inovacijska sposobnost

Vlaganja v raziskave, razvoj, inovacije, digitalno ekonomijo in krepitev različnih oblik intelektualne lastnine povečujejo učinkovitost in konkurenčnost gospodarstva (UMAR, 2016a). Inovacijska sposobnost namreč predstavlja izziv pri vlaganjih v dolgoročneje dejavnike produktivnosti. Po številu znanstvenih objav je Slovenija glede na javno vlaganje v raziskave in razvoj nad povprečjem EU-27, po gospodarskih učinkih znanosti pa pod tem povprečjem (DZRS, 2011). Izdatki za raziskave in razvoj so se v začetku gospodarske krize 2008 in 2009 povečali, v letu 2012 in 2013 pa so se zaradi pritiska na javne finance proračunska sredstva za raziskave in razvoj zmanjšala (OECD, 2014). Iz podatkov iz Tabele 9 je razvidno, da so se skupaj sredstva za raziskovalno-razvojno dejavnost ter visokošolski sektor v Sloveniji skupaj od leta 2009 naprej do vključno 2015 zmanjševala.

Tabela 9: Sredstva za raziskovalno-razvojno dejavnost po sektorjih skupaj in v visokošolskem sektorju, v Sloveniji, v tisoč

Področje znanosti/Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Sektor – SKUPAJ	189.614	244.958	217.855	219.407	189.975	174.507	161.337	159.832
Visokošolski sektor	78.093	92.103	87.039	80.232	71.416	65.848	61.282	58.315

Vir: SURS, Bruto domači izdatki za RRD po sektorjih izvedbe in virih financiranja (v tisoč EUR), Slovenija letno, b. l. a.

Za spodbujanje inovacij bo morala vlada nadaljnje podpirati javni raziskovalni sektor, univerze in javne raziskovalne organizacije (OECD, 2014). Tesnejša povezanost z zasebnim sektorjem, krepitev strateškega upravljanja univerz in javnih raziskovalnih organizacij ter njihova vse večja avtonomnost bi lahko zelo pripomogli k inovacijam. Terciarno izobraževanje je torej pomemben dejavnik pri spodbujanju inovacij in rasti in Slovenija bi morala razmisliti o povečanju sredstev za terciarno izobraževanje. Stopnje uspešnega zaključka visokošolskega izobraževanja so pod povprečjem OECD za mlade, kakor tudi za starejše generacije. Delež izdatkov BDP, namenjen za raziskave in razvoj, se je v letu 2015 glede na 2014 nekoliko zmanjšal, iz 2,38 % na 2,21 %, cilj strategije Evropa 2020 za Slovenijo pa je doseči 3 % (Eurostat, 2017c).

Glavni cilj Resolucije o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije (DZRS, 2011) je vzpostaviti sodoben raziskovalni in inovacijski sistem, ki bo omogočal višjo kakovost življenja, s kritično refleksijo družbe, dvigom dodane vrednosti na zaposlenega ter zagotavljanjem delovnih mest. Javne raziskave so že mnogokrat prispevale k izjemnim odkritjem in znanstvenim dosežkom, vendar bi se notranja organizacija univerz in javnih raziskovalnih organizacij morala posodobiti z namenom njihovega strateškega upravljanja, za tesnejšo povezanost z zasebnim sektorjem in vse večjo pogojenost financiranja glede na njihovo uspešnost (OECD, 2014).

1.1.6 Napovedi razmer na trgu dela

Urad za makroekonomske analize in razvoj napoveduje rast gospodarske aktivnosti. Leta 2016 naj bi bila gospodarska rast 2,7 %, v letu 2017 pa 2,3 % (ZRSZ, 2015). Po napovedih Evropskega centra za razvoj poklicnega usposabljanja (v nadaljevanju CEDEFOP) je v prihodnje pričakovati povečano povpraševanje po izobraženi delovni sili, saj naj bi bilo v prihodnje v Sloveniji na voljo največ prostih delovnih mest ravno za kader s terciarno izobrazbo (CEDEFOP, 2017).

Skladno z okrevanjem gospodarske aktivnosti se bo ravno tako nadaljevalo okrevanje na trgu dela, kar bo imelo vpliv na nadaljnje povečanje zaposlenosti (MDDSZ, 2017a). Razlogi za zmanjšanje števila brezposelnih bodo enaki lanskoletnim, kar pomeni manjše število izgub

zaposlitev iz poslovnih razlogov in stečajev ter manj iskalcev prve zaposlitve, kar pa povezujemo z nadaljnjim zmanjšanjem generacij mladih ter učinki sprejetih reform.

Demografska slika Slovenije se še naprej spreminja in podobno kot v drugih razvitih državah to zahteva prilagoditev sistemov socialne zaščite in drugih politik, povezanih z izdatki za pokojnine, zdravstvo in dolgotrajno oskrbo (UMAR, 2016a). Projekcije EUROPOP2013 (Eurostat, 2014) nakazujejo, da se bo odstotek populacije v starostnem razredu 65 let in navzgor povečal iz 18,2 % leta 2013 na 28,1 % do leta 2050. Po drugi strani pa naj bi se odstotek delovnega prebivalstva v EU zmanjšal iz 66,2 % na 56,9 %, kar bi pomenilo skoraj 40 milijonov delovnega prebivalstva manj. Slovensko prebivalstvo se stara hitreje od prebivalstva v večini držav članic, saj naj bi se koeficient starostne odvisnosti starih po napovedih med letoma 2013 in 2060 več kot podvojil. Do leta 2050 naj bi se po napovedih projekcij v Sloveniji upokojevale številčneje generacije, ki bodo ob sedanjih upokojitvenih pogojih ter hkratnemu podaljševanju trajanja življenja tudi dlje časa preživele v upokojitvi. Po drugi strani bodo torej na trg dela vstopale manj številčne generacije, kar bo zelo poslabšalo razmerje med številom upokojeencev in delovno aktivnimi. V zadnjih letih je bilo narejenih nekaj tovrstnih analiz slovenskih ekonomistov, ki so pokazale vzdržnost pokojninske blagajne najmanj do leta 2020 (Repovž & Belovič, 2009). Ocene kažejo, da se dolgoročno Slovenija sooča z največjim tveganjem za fiskalno vzdržnost med vsemi državami članicami (EK, 2016). Za državo, za katero projekcije kažejo, da se bodo javnofinančni izdatki za staranje do leta 2060 povečali najbolj med državami EU-28, to pomeni predvsem visoko povečanje izdatkov za pokojnine. Glavni razlog za povečanje izdatkov je torej v povečanju števila starejših prebivalcev in zmanjševanju delovno sposobnih (MF, 2015). Nova pokojninska zakonodaja še ni vezala upokojitvene starosti na podaljševanje trajanja življenja oziroma uvedla drugih večjih omejitev izdatkov kot nekatere druge države EU (UMAR, 2016a).

Izobraževalni zavodi in njihovi programi so načeloma dobro povezani z okoljem, vpis pa je s potrebami na trgu dela splošno pomanjkljivo usklajen (NAKVIS, 2013). Spremljanje kompetenc študentov ter zaposljivosti in zaposlenosti diplomantov bo v bodoče še naprej pomembno za uspešno usklajevanje ponudbe in povpraševanja na trgu dela. Velik izziv ostaja sistem izobraževanja in usposabljanja, da mladim zagotovi veščine in znanja, ki jih potrebujejo na hitro spreminjajočem se trgu dela.

Po zmanjšanju v obdobju krize se je število delovno aktivnih v zadnjih letih ob okrevanju gospodarstva ponovno povečalo, stopnja brezposelnosti se je v letu 2015 drugo leto zapored znižala. Tako se povišuje tudi stopnja delovne aktivnosti, kar lahko počasi posledično vpliva na izboljšanje materialnih možnosti prebivalstva za življenje. Stopnja brezposelnosti mladih se je sicer znižala, vendar pa poleg nizkega povpraševanja po delovni sili, izpostavljenosti mladih začasnim oblikam zaposlitve ter premajhni prilagojenosti izobraževalnega sistema povpraševanju po določenih kadrih, vstopanje mladih na trg dela še vedno ostaja pereč problem.

Osrednji izziv na trgu dela v Sloveniji še naprej ostaja implementiranje sistema varne prožnosti, se pravi prilagodljivost zaposlitvenih razmerij, ki so povezana s segmentacijo trga dela in izvajanjem aktivne politike zaposlovanja. Pomembna je vzpostavitev, na eni strani uravnoteženega sistema vseživljenjskega učenja, ki omogoča prilagodljivost, a hkrati tudi zanesljivost, ter na drugi strani sistem socialne varnosti, ki omogoča spodbude za zaposlovanje ter mobilnost.

1.2 Pregled ključnih strategij za spodbujanje zaposlovanja v EU in Sloveniji

Dva ključna dokumenta, ki sta služila oziroma služita kot smernice in direktive za pametno in trajnostno rast EU, po katerih se ravna tudi Slovenija, sta bila od leta 2000 do 2010 Lizbonska strategija ter Strategija Evropa 2020, naslednica Lizbonske strategije, in ju v nadaljevanju analiziram kot podlago za razumevanje doseganja in oblikovanja ciljev zaposlovanja na ravni države (EK, 2012).

1.2.1 Lizbonska strategija

Lizbonska strategija je stopila v veljavo leta 2000 in je zastopala dva zelo visoko zastavljena cilja, ki naj bi jima članice EU sledile (Natali & Marlier, 2010). Na eni strani spreminjati in voditi ekonomijo držav članic kot ekonomijo 21. stoletja, ki bi postala ena izmed najkonkurenčnejših in na znanju temelječih družb ter bi vzdrževala trajnostno rast gospodarstva z zagotavljanjem delovnih mest. Drugi cilj naj bi skozi socialno kohezijo in inovativno upravljanje razvijal nove oblike interakcij med državami članicami. Bistvene prioritete so bile torej vlaganje v znanje in inovacije, vzpostavitev atraktivnega okolja za investicije in delo ter ustvarjanje boljših delovnih mest ob ohranjanju socialne kohezije (Vlada RS, 2006).

Glavni zastavljeni cilj je bil spodbujanje rasti gospodarstva in ustvarjanje delovnih mest, ekonomijo pa usmerjati v bolj okolju prijazno in inovativno (EC, 2010). Najpomembnejši cilj politike zaposlovanja in socialne politike je bila torej polna zaposlenost, ki naj bi jo države članice morale doseči do 2010 (EP, 2016). Od leta 2000 je bilo sicer v EU na novo ustvarjenih 18 milijonov delovnih mest (EK, 2012).

Ponovni pregled Evropske strategije zaposlovanja je bil leta 2002, 2005 pa je ponovno zaživela s poudarkom na rasti in ustvarjanju delovnih mestih ter sprejetju širših smernic gospodarske politike ter tudi uvedbo večletnih ciklov. Vlada RS je na podlagi integriranih smernic oktobra 2005 sprejela Program reform za izvajanje ciljev Lizbonske strategije in v povezavi s pripravo nacionalnih programov reform še posebej izpostavila potrebo po fleksibilnosti in upoštevanje nacionalnih specifičnosti pri pripravi programov (Vlada RS, 2006). Iskanje ravnovesja med varnostjo in fleksibilnostjo je bila že takrat ena izmed glavnih usmeritev integriranih smernic za izvajanje Lizbonske strategije (Kajzer, 2007). Lizbonska strategija Evropske unije za posodobitev Evrope je bila torej prenovljena leta 2005, z bolj

jasno usmeritvijo na rast in delovna mesta (EC, 2007). Pri naslednji strategiji, Evropa 2020, so bile upoštevane spremembe, ki so se zgodile po letu 2000, zlasti okrevanje po gospodarski krizi.

1.2.2 Strategija Evropa 2020

Strategija Evropa 2020 temelji na izkušnjah in dosežkih Lizbonske strategije, se pravi odpravljanju slabosti in velikih razlik med državami članicami ter nadaljnji rasti in ustvarjanju delovnih mest (EK, 2012). Strategija opredeljuje glavne cilje, ki zajemajo področja (EP, 2016):

- »trga dela – do leta 2020 povečati udeležbo oseb, starih med 20 in 64 let na 75 %;
- socialnega vključevanja – najmanj 20 milijonov ljudi rešiti pred revščino ter
- izboljšanja kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja – zmanjšati delež osipa v šolah iz 15 % na 10 % ter v starostni skupini od 30 do 34 let zvišati delež tistih, ki imajo zaključeno terciarno ali enakovredno izobraževanje iz 31 % na vsaj 40%.«

Države članice morajo vseh pet glavnih ciljev pretvoriti v nacionalne in ob tem upoštevati svoj izhodiščni položaj. EK (2015) je objavila predlog revidiranih smernic, ki so močno usmerjene na trg dela, ravno za spodbujanje povpraševanja po delovni sili, povečanje ponudbe delovne sile, okrepitev delovanja trga dela ter posodobitve sistemov socialne varnosti. Ključna je predvsem trdnejša struktura upravljanja, ki temelji na rednem in preglednem spremljanju izvajanja ter vodenju s strani Evropskega sveta. Najnujnejša naloga je še vedno gospodarsko okrevanje po krizi oziroma spodbuditev gospodarske dejavnosti, torej je še naprej potrebno misliti na čas po krizi.

1.2.3 Strateške usmeritve na področju trga dela v Sloveniji

Okrevanje v slovenskem gospodarstvu v letu 2015 je spremljalo ustvarjanje delovnih mest, izzivi na trgu dela pa še zmeraj ostajajo strukturni (EK, 2016). Komisija v poročilu o državi ugotavlja, da je na splošno Slovenija pri izvajanju priporočil iz leta 2015 dosegla določen napredek. Med drugim so bili sprejeti določeni ukrepi za povečanje zaposljivosti ranljivih skupin. Napredek je bil manjši pri zagotavljanju dolgoročne vzdržnosti javnih financ ter pri zdravstveni reformi. Izpolnjevanje cilja v okviru Strategije 2020 na področju povečanja odstotka prebivalstva s terciarno izobrazbo v starostni skupini med 30. in 34. letom, je Slovenija že dosegla oz. celo preseгла (Eurostat, 2016a). Cilj je bil 40 %, po podatkih pa se je povečal na 43,4 %. Povečanje vključenosti v izobraževanje je prispevalo k uresničevanju EU 2020 ciljev na področju izobraževanja (MF, 2015). Po drugi strani cilj povišanja stopnje zaposlenosti v starostni skupini med 20. in 64. letom na 75 % še ni bil dosežen in trenutno znaša 69,1 % (Eurostat, 2016a).

Cilj Evropske strategije zaposlovanja je na ravni celotne EU ustvarjati nova in kakovostna delovna mesta (MDDSZ, 2015). Predlog revidiranih smernic oziroma priporočil, ki so močno usmerjene na trg dela, je EK objavila za:

- »spodbujanje povpraševanja po delovni sili, kar pomeni ustvarjanje delovnih mest, obdavčitev dela in določanje plač;
- povečanje ponudbe delovne sile in krepitev spretnosti, stopnja udeležbe in raven usposobljenosti, obravnavanje strukturnih pomanjkljivosti v sistemih izobraževanja in usposabljanja ter odpravljanje brezposelnosti mladih in dolgoročne brezposelnosti;
- okrepitev delovanja trga dela ravno z namenom zmanjšanja segmentacije na trgu dela ter vključitev socialnih partnerjev, boljša aktivna politika zaposlovanja, mobilnost delavcev;
- zagotavljanje pravičnosti, boj proti revščini in spodbujanje enakih možnosti, posodobitev sistemov socialne varnosti, zdravstvenega varstva in sistemov dolgotrajne nege, bolj usmerjene socialne politike za preprečitev osipa in socialne izključenosti.«

2 MLADI NA TRGU DELA V SLOVENIJI

Mladinski trg dela v Sloveniji deli usodo celotnega slovenskega trga dela glede socialnih in gospodarskih gibanj, sprejetih reform ter trendov zaposlovanja in brezposelnosti, po drugi strani pa ima nekaj posebnosti, ki po svoje vplivajo na sam položaj mladih v družbi. Mladi v Sloveniji dokaj pozno vstopajo na trg dela, tako da so pod kategorijo mladih upoštevane vse osebe v starosti od 15 do 29 let, kljub temu da se v mednarodnih primerjavah za mlade upošteva starost od 15 do 24 let (ZRSZ, 2015).

Starost ob prehodu iz izobraževanja na trg dela, ki je tudi prelomno obdobje v življenju posameznika, se povečuje. Vse večji delež mladih nadaljuje šolanje na terciarni ravni (Festić et al., b. l.).

2.1 Ekonomski in socialni položaj mladih na trgu dela

Današnji status mladine izhaja iz družbene spremembe ter podaljševanja mladosti, čedalje daljšega študija ter ekonomske in socialne odvisnosti od izvorne družine in družbe (Ule, Tivadar, Kurdija & Rajšp, 2008). S podaljševanjem šolanja se razteza obdobje odvisnosti ali polodvisnosti mladih od izvornih družin in trend je opazen povsod po Evropi. Brezposelnost v mladosti ima lahko namreč dolgoročen negativen vpliv, t.i. učinek stigmatizacije (angl. »*scarring effect*«), izpostavljenost k večjemu tveganju za brezposelnost v prihodnosti, tveganje za izključitev, revščino ter zdravstvene težave (EK, 2012).

Ena izmed skupin prebivalcev, katerim se je socialni položaj v letih 2013 in 2014 glede na leto 2012 najbolj poslabšal, kot navajajo strokovni delavci, so mladi po končanem šolanju oziroma iskalci prve zaposlitve (OECD, 2014). Glavni cilj sprememb zakonodaje se je nanašal na zmanjšanje segmentacije na trgu dela, predvsem na področju zaposlovanja mladih in ureditev začasnih zaposlitev, ter uveljavitev koncepta varne prožnosti (Trbanc et al., 2015).

Reforma iz leta 2013 je bila torej osredotočena predvsem na reševanje problema dualnosti trga dela, kjer se velik delež zaposlenih, vključno z mnogimi mladimi, sooča s šibko varnostjo zaposlitve in z nizko produktivnimi delovnimi mesti.

V Sloveniji se mladi težje uveljavijo na trgu dela in pogosto posegajo po negotovih, projektnih delih, nemalo jih celo podaljšuje študij zato, ker jim to omogoča delo preko študentskih servisov (SURS, 2011). Soočajo se z močno spremenjeno strukturo zaposlitvenih možnosti, ki jo predstavlja predvsem povečanje manj varnih zaposlitev, še posebej zaposlitev za krajši delovni čas in zaposlitev za določen čas (Ule et al., 2008). Vse te posebnosti vplivajo na pogostost prehodov med zaposlitvami in brezposelnostjo ter posledično na možnost polne ekonomske in socialne osamosvojitve mladih.

Za mlade danes je že skoraj značilno, da opravljajo poklice, za katere so »preveč izobraženi«, družba pa na ta način izgublja njihov potencial, dragocene spretnosti ter posledično možnost za močnejšo rast produktivnosti (ILO, 2013). Manj izobraženi, tisti torej, ki so na dnu izobrazbene piramide, so seveda večkrat izrinjeni, saj se znajdejo na koncu vrste, kljub temu da znajo biti za določene vrste poklicev boljše usposobljeni.

2.1.1 Kakovost in vključenost v izobraževalni sistem

Pred krizo je v večini primerov veljalo, da višja izobrazba zagotavlja večje možnosti za zaposlitev in višje plače (SURS, 2012). Vedno več mladih se je odločalo za študij, saj naj bi gospodarstvo ustvarjalo vedno več delovnih mest, ki zahtevajo več znanja.

Na podlagi poročila o Kakovosti v slovenskem visokem in višjem šolstvu, 2010–2013, razpisana vpisna mesta na številnih študijskih programih niso povsem usklajena s potrebami na trgu dela, saj ne temeljijo na realnih potrebah in statistično reprezentativnih ocenah po diplomantih tudi zaradi fiktivnih vpisov na prvostopenjske študijske programe. Nekateri javni zavodi bi morali vpis omejiti in prilagoditi dejanskim potrebam okolja in ne razpisovati študijskih programov, ki so z družbenega, gospodarskega in kulturnega vidika zastareli. Izobraževanje je namreč eden izmed pomembnih dejavnikov za izboljševanje materialnih možnosti za življenje in njegovo kakovost in naj bi se od leta 2008 pretežno izboljševal (UMAR, 2016a). Spodbude in možnosti za vključevanja študentov v znanstvene, raziskovalne, strokovne in umetniške dejavnosti bi bilo potrebno še naprej izboljševati (NAKVIS, 2013). Zavodi bi lahko ugotavljali kolikšen del zaključnih nalog temelji na prenosu novih vrhunskih znanj iz projektov in raziskav, predvsem pa bi morali povečati število projektnih prijav. Izdatki za izobraževanje v Sloveniji ne odstopajo bistveno od mednarodnega povprečja, le za srednješolsko in terciarno raven je značilno, da so bili nižji, kar je povezano z visoko vključenostjo mladih v izobraževanje (UMAR, 2016a)

Za Slovenijo je značilno strukturno neskladje med ponudbo izobraženih kadrov ter povpraševanjem na trgu dela, kar pomeni, da šolski sistem vsako leto izobrazi drugačne

profile kot jih gospodarstvo potrebuje (MSS, 2013). V strukturi vpisanih v terciarno izobraževanje se zmanjšuje delež vpisanih na družboslovne vede. Delež terciarno izobraženih se najhitreje povečuje pri mlajših starostnih skupinah in je v primerjavi z EU večinoma tudi višji (UMAR, 2016a). Delež diplomantov naravoslovja in tehnike se zmanjšuje, tudi zaradi zmanjševanja generacij za vpis v terciarno izobraževanje, vendar ostaja v primerjavi z evropskim povprečjem visok. V kombinaciji z odseljevanjem terciarno izobraženih v tujino lahko v prihodnje povzroči vrzel v ponudbi kadrov.

Po podatkih SURS (b. l. g) je sicer število študentov terciarnega izobraževanja od leta 2008 do 2015 upadalo. Leta 2008 je bilo 114.391 študentov terciarnega izobraževanja, do leta 2015 je upadlo na 80.798. Vpis na nekaterih študijskih programih naj bi sicer bil usklajen s potrebami okolja in trga dela, tako da zavodi sledijo trendom razvoja ter analizirajo mnenja gospodarskih in negospodarskih družb ter zanimanje bodočih študentov za študij, dostikrat pa te analize niso dovolj široke, da bi omogočile zanesljive in točne ocene za določitev vpisnih mest (NAKVIS, 2013). Pridobljena izobrazba namreč vpliva na posameznikove možnosti za zaposlitev ter trajanje brezposelnosti (MDDSZ, 2016).

Povezovanje formalnega in praktičnega usposabljanja vzpostavlja učinkovit sistem pridobivanja izkušenj. Ob povečanem obsegu terciarnega izobraževanja je potrebno vzpodbujati terciarno usposabljanje, ki je usmerjeno glede na potrebe delodajalcev. Delodajalci bi torej lahko sooblikovali proces terciarnega usposabljanja, ki bi zahteval praktično usposabljanje mladih kot del formalnega izobraževanja že v času šolanja (Festić et al., b. l.).

2.1.2 Mobilnost mladih po končanem izobraževanju

Prehod iz izobraževanja na trg dela za večino ni lahek, še posebej, če se mladi znajdejo na trgu dela v vlogi brezposelne osebe (SURS, 2012). Zaradi pomanjkanja izkušenj, s previsoko stopnjo izobrazbe in prevelikimi pričakovanji so v primerjavi z drugimi iskalci zaposlitve težje zaposljivi. Starost oseb ob prehodu se dviga, mladi tudi z razlogom izognitvi statusa brezposelnosti podaljšujejo študij.

Mobilnost mladih je eno izmed področij, ki ga EU spodbuja z namenom izboljševanja zaposljivosti mladih, medkulturne izmenjave ter dostopa do novih znanj in jezikovnih spretnosti (Zavod Movit, 2015). Mednarodna mobilnost mladim omogoča, da svojo priložnost poiščejo na evropskem trgu dela oziroma se vključujejo v izobraževanje, usposabljanje in pridobijo delovno-učne izkušnje v tujini oziroma preko študijskih izmenjav (MDDSZ, 2017a).

Zanimivo dejstvo je, da pri prehodih v zaposlitev, po Poročilu o socialnoekonomskem položaju študentov v Sloveniji, 2008, kar polovica študentov, ki so bili vključeni v raziskavo, predvsem zaradi objektivnih težav pri zaposlovanju in zaradi pomanjkanja neformalnih socialnih omrežij, pričakuje težave pri zaposlovanju. Na področju zaposljivosti diplomantov

bi morale šole zagotoviti sistematično spremljanje poklicnega razvoja diplomantov in njihove konkurenčnosti na trgu dela, kar bi pomenilo učinkovit sistem povezovanja z delodajalci pri preverjanju kompetenc in njihovem zaposlovanju (NAKVIS, 2013). Mobilnost v zaposlitev in iz nje je zelo pomembna za konkurenčnost in rast produktivnosti, medtem ko imajo po drugi strani stabilne zaposlitve velik vpliv na produktivnost (Pogačar et al., 2013). Dolgoročno gledano je varovanje zaposlitve ključno za oblikovanje razmerja med mobilnostjo in stabilnostjo.

2.2 Gibanje zaposlenosti po izobrazbeni strukturi

Zaposlenih s terciarno izobrazbo v starostni skupini med 15. in 29. letom je bilo v Sloveniji leta 2008 41.600, do leta 2015 se je število povišalo na 41.900, kljub temu da je bilo leto prej samo 36.700 zaposlenih, najmanj po letu 2008 (Eurostat, 2017f). Tudi v EU-28 se je zaposlenost mladih v tej starostni skupini od 2008 iz 11.279.200 do leta 2015 dvignila na 12.119.000. Delež terciarno izobraženih v Sloveniji se najhitreje povečuje pri mlajših starostnih skupinah in je večinoma višji kot v EU (UMAR, 2016a).

2.2.1 Stopnja delovne aktivnosti

Iz Tabele 10 lahko razberemo, da je stopnja delovne aktivnosti mladih v starostni skupini med 15. in 29. letom od leta 2008 iz 59,9 % padla na 54,9 % do leta 2015, vendar se je glede na leto prej, 2014, povišala.

Tabela 10: Stopnja aktivnosti mladih v starostni skupini med 15. in 29. letom, v Sloveniji, v %

Stopnja aktivnosti	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
15–29 let	59,9	57,9	57,7	56,1	54,2	53,7	53	54,9

Vir: SURS, Delovno sposobni glede na aktivnosti in aktivnosti po starostnih skupinah, spolu in kohezijskih regijah, Slovenija, letno, b. l. c.

Tabela 11 prikazuje delovno aktivnost mladih v starostni skupini med 15. in 24. letom ter 15. in 29. letom. Iz podatkov je možno razbrati, da trend kaže na padec delovne aktivnosti obeh starostnih skupin v Sloveniji vse do leta 2014, v letu 2015 pa potem ponovno na dvig delovne aktivnosti mladih.

Tabela 11: Delovna aktivnost v starostni skupini med 15. in 24. ter 15. in 29. letom v Sloveniji

Delovna aktivnost	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
15–24 let	98.000	87.000	82.000	73.000	61.000	58.000	56.000	61.000
15–29 let	222.000	201.000	191.000	178.000	162.000	153.000	147.000	153.000

Vir: SURS, Delovno aktivno prebivalstvo po starostnih skupinah, kohezijskih in statističnih regijah prebivališča, Slovenija, letno, b. l. b.

Delovna aktivnost mladih v Sloveniji v starostni skupini med 15. in 29. letom skupaj po vseh stopnjah izobrazbe je v letu 2008 znašala 221.200, leta 2014 je padla na minimum 146.900, v letu 2015 pa je zopet narasla (Eurostat, 2017f). To zmanjšanje predstavlja skoraj tretjino manj delovno aktivnih po vseh stopnjah izobrazbe v tej starostni skupini – gre za 31-odstotno zmanjšanje. Tabela 12 prikazuje, da je stopnja delovne aktivnosti v starostni skupini med 15. in 29. letom v letu 2008 v Sloveniji znašala 54,9 %, do leta 2015 je padla na 45,9 %, glede na leto 2014 pa se je ponovno dvignila. Za primerjavo v EU-28 je stopnja delovne aktivnosti padla iz 50,9 % v letu 2008 na 47,2 % do leta 2015. Trend je bil enak kot v Sloveniji: dvig delovne aktivnosti glede na prejšnje leto.

Tabela 12: Stopnja delovne aktivnosti v starostni skupini med 15. in 29. letom v EU-28 in Sloveniji, v %

Stopnja delovne aktivnosti	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
EU-28	50,9	48,5	47,6	47,2	46,3	45,9	46,4	47,2
Slovenija	54,9	51,1	49,7	47,8	44,8	43,4	42,9	45,9

Vir: Eurostat, Youth employment by sex, age and educational attainment level, 2017f.

Samozaposlenih v Sloveniji, v starostni skupini med 15. in 29. letom, je bilo leta 2008 6.500 skupaj po vseh stopnjah izobrazbe, do leta 2015 se je število povečalo na 9.300 (ZRSZ, 2015). Samozaposlenih v tej starostni skupini s terciarno izobrazbo je v Sloveniji od leta 2008 iz 1.000 naraslo na 3.200 v letu 2015.

Trend aktivnosti mladih ter delovne aktivnosti mladih v starostni skupini med 15. in 29. letom je v letu 2015 ponovno narasel tako v Sloveniji kot v EU-28, še zmeraj pa obe aktivnosti ostajata nižji kot sta znašali pred krizo v letu 2008.

2.2.2 Stopnja registrirane brezposelnosti

Brezposelnost mladih v Sloveniji se je od začetka krize več kot podvojila in je ob koncu leta 2013 znašala okrog 23,0 %, višje od povprečja OECD (OECD, 2014). OECD združuje 35 gospodarsko najrazvitejših držav na svetu ter oblikuje svetovne standarde in načela v gospodarskih in razvojnih politikah. Brezposelnost mladih v OECD je znašala 16 %, rahlo se je zvišal tudi delež mlade populacije, ki ni niti v delovnem razmerju niti vključena v izobraževanje in usposabljanje. Število brezposelnih mladih v Sloveniji se je v starostni skupini od 15 do 29 let pred letom 2008 več let zaporedoma zmanjševalo, v primerjavi s skupno brezposelnostjo celo nadpovprečno. Posledično so mladi predstavljali vedno manjšo skupino brezposelnih (ZRSZ, 2015). V prvem letu krize je število brezposelnih mladih v starostni skupini od 15 do 29 let poraslo za 50,5 %, torej na 27.424 oseb.

Stopnja brezposelnosti v starostni skupini med 15. in 19. letom je v Sloveniji v letu 2008 znašala 9,9 %, v EU-28 je bila 20,4 % (Eurostat, 2017d). Do leta 2012 se je glede na preostala

leta v Sloveniji najbolj povišala, na 19,4 %, v EU-28 v istem letu na 28,7 %. Do leta 2015 je stopnja brezposelnosti za to starostno skupino padla; v Sloveniji na 15,0 % in v EU-28 na 24,6 %.

Za starostno skupino med 20. in 24. letom je stopnja brezposelnosti v Sloveniji v letu 2008 znašala 10,6 %, v EU-28 13,9 % (Eurostat, 2017d). Najbolj se je v Sloveniji povišala v letu 2013 na 22,9 %, ter celo preseгла stopnjo brezposelnosti v EU-28, ki je znašala 22,3 %. Do leta 2015 je v Sloveniji v isti starostni skupini ponovno padla pod stopnjo brezposelnosti za EU-28, v Sloveniji na 16,6 %, v EU-28 na 19,1 %.

Brezposelnost mladih lahko razdelimo v dve skupini, saj se v starostni skupini od 15 do 19 let ter od 20 do 24 let giblje podobno (ZRSZ, 2015). Značilnost za starostno skupino od 15. do 24. leta je, da se število brezposelnih v tej starostni skupini vsak oktober poveča, potem pa postopno zmanjšuje, rast brezposelnosti pa je nižja, saj se večina mladih šola, na trg dela pa vstopi, če išče zaposlitev oziroma ostane brez statusa. V tretji starostni skupini mladih, med 25. in 29. letom, mladi večinoma dokončno vstopijo na trg dela, gibanje te skupine pa je podobno gibanju skupne brezposelnosti.

Iz Tabele 13 je razvidno, da je stopnja brezposelnosti v starostni skupini med 15. in 24. ter 15. in 29. letom od leta 2008 do 2013 močno naraščala. Kot omenjeno se je tudi več kot podvojila, potem pa do leta 2015 zopet padla; v starostni skupini med 15. in 24. letom na 16,4 % oziroma v starostni skupini med 15. in 29. letom na 16,3 % (SURs, b. l. c). Na nadpovprečno rast števila brezposelnih mladih v starosti skupini med 15. in 24. letom vplivajo demografske spremembe, saj so na eni strani vedno manj obsežne generacije mladih, bistveno večji pomen pa ima visoka vključenost mladih v sekundarno in terciarno izobraževanje. Po drugi strani pa se je zaradi krize pokazalo pomanjkanje zaposlitvenih možnosti (ZRSZ, 2015).

Tabela 13: Stopnja brezposelnosti v starostni skupini med 15. in 24. ter med 15. in 29. letom, v Sloveniji, v %

Stopnja brezposelnosti	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
15–24 let	10,6	13,8	14,7	15,9	20,8	21,6	20,5	16,4
15–29 let	8,4	11,8	13,8	14,9	17,4	19,1	19,0	16,3

Vir: SURs, Delovno sposobni glede na aktivnost in mere aktivnosti po starostnih skupinah, spolu in kohezijskih regijah, Slovenija, letno, b. l. c.

Brezposelnih mladih v starostni skupini med 15. in 29. letom skupaj po vseh stopnjah izobrazbe je bilo v Sloveniji leta 2008 okrog 20.000 (Eurostat, 2017d). V letu 2013 se je število povzpelo kar na 36.000, do leta 2015 pa je ponovno upadlo na 29.500. V EU-28 je bilo število brezposelnih mladih v isti starostni skupini, skupaj po vseh stopnjah izobrazbe, v letu 2008 6.534.600. Do leta 2013 je število brezposelnih mladih najbolj naraslo, in sicer na 9.365.100, do leta 2015 pa je zopet padlo, in sicer na 7.870.800 mladih.

Podatki o stopnji brezposelnosti mladih v starostni skupini med 15. in 29. letom skupaj po vseh stopnjah izobrazbe v Sloveniji in EU-28 so prikazani v Tabeli 15. Stopnja brezposelnosti v Sloveniji je bila v letu 2008 8,3 %, do leta 2013 je narasla bolj kot v EU-28, na 19,0 %, v letu 2014 se je ponovno zmanjšala in do leta 2015 padla na 16,2 %. Stopnja brezposelnosti mladih v EU-28 je bila leta 2008 12,0 %, višja kot v Sloveniji, do leta 2013 je narasla na 18,9 %, kar je pomenilo, da je bila za 0,1 odstotno točko nižja kot v Sloveniji in je nato v letu 2015 ponovno padla, na 16,1 %.

Tabela 14: Stopnja brezposelnosti mladih med 15. in 29. letom, skupaj po vseh stopnjah izobrazbe, v EU-28 in Sloveniji, v %

Brezposelnost mladih/ Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
EU-28	12,0	15,5	16,6	17,0	18,3	18,9	17,7	16,1
Slovenija	8,3	11,6	13,7	14,8	17,2	19,0	18,9	16,2

Vir: Eurostat, Unemployment and activity by sex and age – annual data, 2017d.

V starostni skupini med 15. in 29. letom je bilo v letu 2008 3.900 brezposelnih mladih s terciarno stopnjo izobrazbe, do leta 2014 je to število naraslo na 8.400, v letu 2015 pa je padlo na 7.100 (Eurostat, 2017g). V EU-28 je bilo v letu 2008 število brezposelnih mladih v isti starostni skupini 895.400 in je do leta 2013 naraslo na 1.682.700, v letu 2015 pa zopet padlo na 1.464.700. To je pomenilo, da je stopnja brezposelnosti mladih s terciarno izobrazbo v starostni skupini med 15. in 29. letom v Sloveniji leta 2008 znašala 8,7 %, v letu 2014 je narasla na 18,6 %, v letu 2015 pa je ponovno padla na 14,5 %. Stopnja brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo v EU-28 je bila leta 2008 7,4 %, do leta 2013 je narasla na 12,8 %, nato pa do leta 2015 zopet padla na 10,8 %. Iz Tabele 16 lahko razberemo, da je delež brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo v starostni skupini med 15. in 29. letom v Sloveniji višji kot v EU-28.

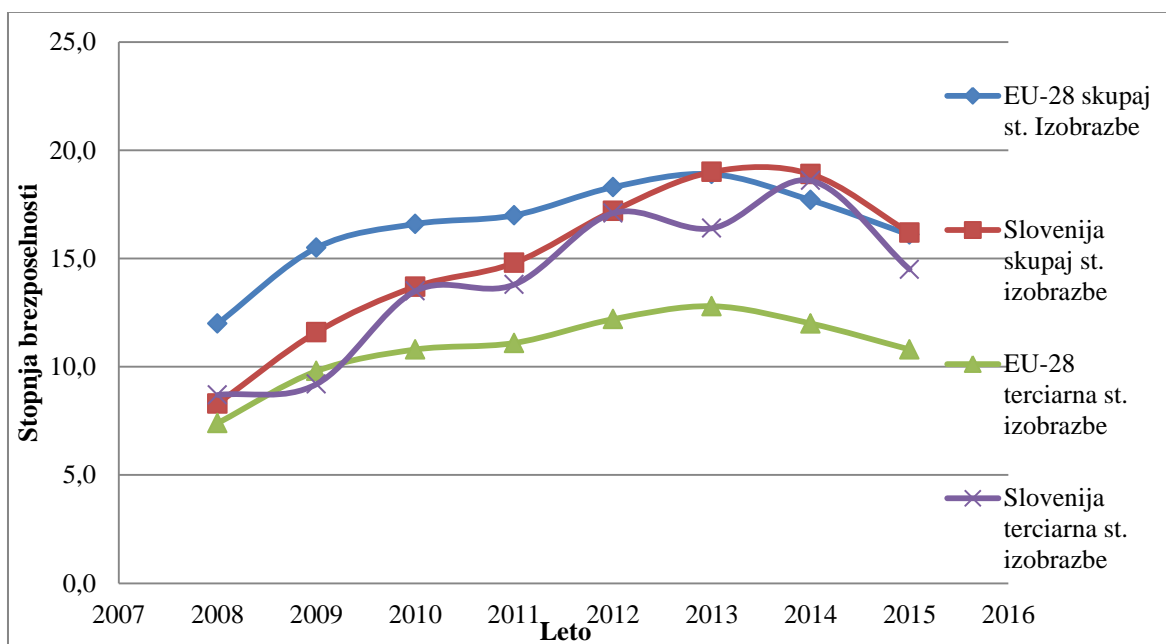
Tabela 15: Stopnja brezposelnosti mladih v starostni skupini med 15. in 29. letom s terciarno izobrazbo, v EU-28 in Sloveniji, v %

Brezposelnost mladih/leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
EU-28	7,4	9,8	10,8	11,1	12,2	12,8	12,0	10,8
Slovenija	8,7	9,2	13,5	13,8	17,1	16,4	18,6	14,5

Vir: Eurostat, Youth unemployment by sex, age and educational attainment level, 2017g.

Slika 7 prikazuje stopnjo brezposelnosti mladih v starostni skupini med 15. in 29. letom, in sicer skupaj po vseh stopnjah izobrazbe ter po terciarni stopnji izobrazbe. Odstotek brezposelnih mladih s terciarno stopnjo izobrazbe je bil v Sloveniji od leta 2008, z izjemo v 2009, ves čas višji kot v EU-28. Brezposelnost mladih skupaj po vseh stopnjah izobrazbe je bila v EU-28 višja vse do leta 2013, po tem letu pa je upadla pod stopnjo brezposelnih mladih s terciarno izobrazbo v Sloveniji.

Slika 7: Stopnja brezposelnosti v starostni skupini med 15. in 29. letom po stopnjah izobrazbe, v EU-28 in Sloveniji, v %

Vir: Eurostat, *Youth unemployment by sex, age and educational attainment level*, 2017g.

Podatek o naraščanju števila brezposelnih s terciarno izobrazbo je zaskrbljujoč, saj na eni strani lahko opazimo viške, na drugi pa primanjkljaje med diplomanti visokošolskih programov, kar je posledica prevelikega vpisa na nekatere visokošolske programe (MDDSZ, 2016).

2.3 Zaposlovanje mladih

V letu 2008 so delodajalci močno omejili novo zaposlovanje, število zaposlenih pa so zmanjševali predvsem na račun odpuščanja zaposlenih v bolj fleksibilnih oblikah dela (ZRSZ, 2015). V času krize je k nadaljnji rasti brezposelnih mladih pripomoglo tudi dejstvo, da se je zmanjšalo število prostih delovnih mest. Delež skupine novoprijavljenih mladih med brezposelne osebe zaradi izteka zaposlitve za določen čas v letu 2014, ko so se razmere na trgu dela že nekoliko umirile, je bil še vedno visok. To kaže na dejstvo, da delodajalci še vedno zaposlujejo za krajša obdobja, posledično to pomeni več prehajanj med statusom brezposelnosti in zaposlenosti.

2.3.1 Aktivna politika zaposlovanja

EU skuša probleme brezposelnosti reševati z Evropsko strategijo zaposlovanja, ki pomaga članicam ustvarjati bolj kakovostna delovna mesta (Vlada RS, 2011). Cilji se oblikujejo na ravni EU, vlade držav članic pa posebej koordinirajo delovanje v smeri spodbujanja zaposlovanja na državni ravni. K aktivni politiki zaposlovanja sodi nabor ukrepov, ki so

namenjeni povečanju zaposlenosti, zmanjševanju brezposelnosti ter večji zaposljivosti iskalcev zaposlitve, deloma pa tudi v večji prilagodljivosti in prestrukturiranju delodajalcev (Trbanc et al., 2015).

Gre torej za ukrep, s katerimi lahko država na trgu dela skupaj s politiko trga dela, delovnopravno zakonodajo, politikami izobraževanja, ekonomskimi ter ostalimi politikami prispeva k povečevanju zaposlenosti in zmanjševanju brezposelnosti (MDDSZ, 2015).

»Smernice APZ za obdobje 2016–2020 sledijo strateškim usmeritvam Slovenije in tako določajo ključne prioritete za izboljšanje stanja na trgu dela v Sloveniji za obdobje do leta 2020. Predstavljena so "ozka grla" trga dela, na katera so osredotočeni ukrepi APZ v obdobju do leta 2020, in sicer na ciljno skupino mladih, na starejše, dolgotrajno brezposelne in tiste z nizko izobrazbo.«

Ukrepi APZ pomenijo neposredno odpravljanje problemov na področju zaposlovanja na trgu dela, ki morajo dosegati sinergijske učinke s sistemskimi rešitvami in ukrepi drugih sektorskih politik (ZRSZ, 2015). Izvedbeni načrt Jamstvo za mlade zagotavlja brezposelnim osebam do 29 let ponudbo vključitve v zaposlitev, usposabljanje ali nadaljnje izobraževanje v času do štirih mesecev po nastanku brezposelnosti. Ukrepi so ciljno usmerjeni in dejansko namenjeni tistim, ki pomoč pri vstopu na trg dela tudi najbolj potrebujejo (Žibert, 2016). V petih letih bo za ukrepe Jamstva namenjenih okoli 300 milijonov EUR. Jamstvo za mlade je shema, ki jo je EK oblikovala za spodbujanje zaposlovanja mladih v državah članicah EU (ZSSS, 2016).

Ukrepi na ZRZS, ki so namenjeni mladim in dolgoročnejšim oblikam zaposlitev, med drugim omogočajo mladim po najmanj treh mesecih prijave med brezposelne vključitev v program za trajno zaposlovanje mladih, tudi s pomočjo subvencije, ki jo prejme delodajalec (ZRSZ, b. l. b). Med drugim trajno zaposlovanje mladih omogoča zaposlitev za nedoločen čas, ukrepi zajemajo davčne olajšave za zaposlovanje invalidov, vračilo prispevkov za prvo zaposlitev, pripravništva za mlade iskalce prve zaposlitve, spodbude za zaposlovanje v določeni regiji ter vključenost v javna dela. Program Javnih del omogoča enoletno zaposlitev dolgotrajno brezposelnih s področja socialnega varstva, vzgoje in izobraževanja, kulture, okolja in prostora, kmetijstva ter drugih področij (ZRSZ, b. l. a).

Pripravništvo za mlade brez delovnih izkušenj je namenjeno ciljni skupini mladih brezposelnih oseb, ki so iskalci prve zaposlitve s terciarno izobrazbo (ZSSS, 2016). Mlajšim od 30 let in iskalcem prve zaposlitve je ponujeno plačano pripravništvo s področja študija prava, ekonomije, veterine, živilske tehnologije ali živinoreje. V letošnjem letu je tako na voljo 42 mest. Vključitev v program pripravništva omogoča zaposlitev za dobo najmanj desetih mesecev ter višjo socialno varnost, pridobivanje praktičnega znanja ter poleg usposabljanja za samostojno delo in opravljanja strokovnega izpita predstavlja tudi prve formalne delovne izkušnje (ZRSZ, b. l. b).

V zvezi s programom »Pripravnništva za mlade iskalce prve zaposlitve«, ki ga je Finančna uprava RS (v nadaljevanju FURS) sklenila z ZRSZ morajo kandidati izpolnjevati pogoj mlade brezposelne osebe, pred dopolnjenim 30. letom starosti ter morajo biti iskalci prve zaposlitve (ZRSZ, b. l. c) . Na finančnih uradih po Sloveniji so razpisali delovna mesta za Pripravnike svetovalce. Za vsak oddelek je ustrezno označeno s katero končano smerjo izobrazbe imajo kandidati prednost. Plačano pripravništvo za mlade iskalce zaposlitve ravno tako ponuja tudi Inšpektorat RS za delo ter Uprava RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. Pripravnništva omogočajo mladim, da pridejo po študiju takoj do zaposlitve za najmanj 10 mesecev ter višjo socialno varnost. Pridobijo nova poznanstva, prve formalne delovne izkušnje ter usposabljanje za samostojno delo s sodelovanjem mentorja ter opravljanje strokovnega izpita.

Aktivni ukrepi za reševanje padca stopnje zaposlenosti mladih so ustrezno poklicno svetovanje mladim, ukrepi za skrajšanje dolgotrajnega terciarnega izobraževanja na področjih s slabimi zaposlitvenimi možnostmi na trgu dela in nadaljnje zmanjševanje togosti pogodb pri zaposlitvah za nedoločen čas (OECD, 2014). Ključno priporočilo je torej, da se spodbuja mlade k pridobitvi kvalifikacije, iskane s strani delodajalcev, tako iz izobraževanja kot iz poklicnega usposabljanja (EK, 2016). Poklicno in strokovno srednješolsko izobraževanje se za zdaj slabo prilagaja potrebam delodajalcev, saj je premalo poudarka na praktičnih veščinah in pripravi na poklic. Ukrepi aktivne politike zaposlovanja povečujejo privlačnost poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter dokončanja strategij za specializacijo raziskav in inovacij.

Slovenija torej prejema tudi sredstva za pobudo za zaposlovanje mladih, namenjeno podpiranju mladih pri vstopu na trg dela, sodelovanju pri projektih vajeništva ali nadaljevanju njihovega izobraževanja (EK, 2016). Redno spremljanje izvajanja vključuje poročanje o doseženem pri obravnavanju relevantnih strukturnih reform za čim večji izkoristek financiranja EU – tako na področju trga dela, izobraževanja kot socialne vključenosti ter krepitve institucionalne zmogljivosti. Osnova za uspešno izvajanje Jamstva za mlade vključuje napotitev na prosto delovno mesto in različne oblike organiziranja stikov z delodajalcem do povabila na razgovor, t.i. hitrih zmenkov ipd. (MDDSZ, 2016). Z namenom izboljšanja posredovanja brezposelnih oseb je ZRSZ razvil nove oblike sodelovanja z delodajalci. Izkušnje namreč kažejo, da je stik brezposelne osebe z delodajalcem eden najpomembnejših dejavnikov za zaposlitev. Omogočanje neposrednih stikov z delodajalci, kot so npr. mini zaposlitveni sejmi, hitri zmenki in predstavitve delovnih mest, se je namreč obrestovalo z relativno visokim deležem zaposlitev mladih v prvih štirih mesecih brezposelnosti v primerjavi z drugimi starostnimi skupinami. Delež napotenih mladih, ki so bili posredovani delodajalcem se v letih izvajanja Jamstva za mlade giblje okrog 35,0 %

Izvedbeni načrt je pripravljen v skladu s strukturo predpisano s strani EK in vključuje systemske, preventivne in aktivne ukrepe, poudarek pa je na združitvi ukrepov podobnih vsebin. Ukrepi za mlade so usmerjeni v spodbujanje varnejših in stabilnejših zaposlitev (MDDSZ, 2017a). V prihodnje bi bilo potrebno analizirati tudi sredstva, ki so namenjena APZ

saj je obseg le-teh v Sloveniji relativno majhen v primerjavi z drugimi državami. Na UMAR tudi poudarjajo, da nimamo mehanizmov, ki bi nam omogočili spremljanje učinkovitosti teh sredstev (Repovž, 2014).

Gre torej za poseg tako na strani ponudbe delovne sile kot na strani povpraševanja po njej, ki je namenjen neposrednemu odpravljanju problemov na trgu dela oziroma zaposlovanju različnih skupin ter vključevanju v programe aktivne politike zaposlovanja.

2.3.2 Ovire pri zaposlovanju mladih

Za mlade, ki vstopajo na trg dela, je značilno, da se soočajo s težavami, ki so povezane z neustrezno ravno izobrazbo ter pomanjkanjem delovnih izkušenj (ZRSZ, 2015). Visoka stopnja brezposelnosti mladih v Sloveniji zahteva politike za ustvarjanje zaposlitvenih možnosti za mlade, za zagotavljanje pridobivanja veščin, po katerih povprašujejo delodajalci, in za zmanjšanje števila mladih, ki predčasno opustijo šolanje (OECD, 2014). Oboje namreč predstavlja oviro mladim pri vstopu na trg dela.

Eden izmed ključnih partnerjev v socialnem dialogu, ki si prizadeva za izboljšanje položaja mladih in razvoja mladinskih politik, je Mladinski svet Slovenije (MSS, 2013). Poudarjajo, da težave nastanejo zaradi izobraževalnega sistema, saj slabše omogočajo neposredni prehod iz izobraževanja v zaposlitev. Predlagali so sistemske izboljšave ureditve problematike zaposlovanja mladih in so na ta način posledično pripomogli k izboljšanju pogojev za razvoj neodvisnosti mladih. Dostop do zaposlitve za mlade je tudi eden od glavnih izzivov današnjega časa in je posledično osnova za osamosvojitve mladih. Pomembno je pridobivanje znanja v formalnih institucijah, ki vodi do formalno priznanih kvalifikacij kot neformalno izobraževanje, ki je prav tako načrtovan proces učenja, vendar zunaj formalnih sistemov usposabljanja. Veljalo je, da je z vključitvijo v formalno izobraževanje mogoče povečati zaposlitvene možnosti, vendar se je v času krize pokazalo, da ni zmeraj tako. Po CEDEFOP (2017) napovedih naj bi bilo v obdobju 2015 do 2025 največ prostih delovnih mest na voljo ravno za terciarno izobražene, njihov delež v skupnem številu novih delovnih mest pa naj bi bil višji kot je povprečje EU.

Povečevanje izobrazbene ravni je povezano predvsem z vprašljivostjo usposobljenosti mladih in znanji, ki jih prinesejo na trg dela (Klužer, 2009). Potrebe na trgu dela definirajo zahtevana znanja, to pa se odraža v kakovosti delovnih mest. Dolgoročno izboljšanje položaja mladih namreč zahteva prestrukturiranje gospodarstva podjetij v smeri večje dodane vrednosti. Poleg pravne ureditve, oblikovanja usmeritev, pravil in ukrepov je pomembno urediti prehod mladih iz izobraževalnega sistema na trg dela in skrbeti za večjo verjetnost zaposlenosti mladih in torej nižje stopnje brezposelnosti.

V Sloveniji se z izvedbenim načrtom Jamstvom za mlade, v okviru vseživljenjske karijerne orientacije, izvajajo različne aktivnosti, namenjene identifikaciji posameznikovih sposobnosti,

kompetenc in interesov saj so te pomembne za sprejemanje odločitev na področju zaposlovanja, izobraževanja, usposabljanja in vodenja karierne poti (ZRSZ, 2015). V okviru za to posebej izoblikovanih Kariernih središčih se poleg osebnega svetovanja, delavnic in samostojnega vodenja kariere izoblikuje zaposlitveni načrt, ki je osnova za nadaljnje aktivnosti. Jamstvo za mlade je izvedbeni načrt, ki predstavlja zbir ukrepov države, ki pripomorejo k doseganju hitre aktivacije mladih, ki po šolanju stopijo na trg dela, torej je glavni namen izboljšati prehod iz izobraževanja v zaposlitev in s tem zmanjšati število brezposelnih. Dva nacionalna izvedbena načrta predstavljata pregled vseh ukrepov. Prvi izvedbeni načrt je bil sprejet s strani Vlade RS za obdobje 2014–2015, drugi izvedbeni načrt pa za obdobje 2016–2020 (MDDSZ, 2017a).

S prvim izvedbenim načrtom se je Vlada RS zavezala, da bo vsaki mladi osebi v starosti med 15. in 29. letom ponujena zaposlitev ali pripravništvo, usposabljanje na delovnem mestu, vključitev v formalno izobraževanje ali krajša oblika institucionalnega ali praktičnega usposabljanja v štirih mesecih po prijavi v evidenco brezposelnih oseb na ZRSZ (MDDSZ, 2016). Danska aktivna politika trga dela je primer izrazito aktivacijsko usmerjene politike, saj ima vsaka oseba pravico in obveznost do izobraževanja in usposabljanja ter ponovnega vključevanja v zaposlitev (Kajzer, 2007). V Sloveniji so glavni sistemski ukrepi na področju aktivacije mladih ter zgodnjega ukrepanja namenjeni mladim, ki so še vključeni v izobraževanje ali pa so na prehodu iz izobraževanja (MDDSZ, 2017a). Spremembe so tako na področju sistemskega urejanja pripravništva kot prenove sistemskega poklicnega izobraževanja ter postopne uvedbe sistema vajeništva s praktičnim usposabljanjem pri delodajalcih. Z vseživljenjsko karierno orientacijo je cilj povečanje dostopnosti informacij o poklicih, bodočih možnostih zaposlovanja ter učenja veščin vodenja kariere mladim. V letu 2016 in 2017 Slovenija razpolaga še z dodatnimi sredstvi finančnega instrumenta EU v višini 20,7 milijona EUR za zaposlovanje mladih (Žibert, 2016).

Na prehod iz izobraževanja na trg dela poleg politik, vplivajo formalna in neformalna vrsta izobrazbe, širše pridobljene veščine in znanja, metode iskanja zaposlitev ter sedanja ureditev delovnih razmerij. Tako je izboljšanje izobrazbene strukture prebivalcev z vidika podjetniškega sektorja ugodno in bo tudi imelo vpliv na zaposlitvene možnosti mladih po končanem visokošolskem izobraževanju (UMAR, 2016a).

V okviru smernic APZ ter izvajanja Jamstva za mlade (drugi izvedbeni načrt, sprejet za obdobje od 2016 do 2020) se upoštevajo tudi cilji, določeni v Socialnem sporazumu, ki izpostavljajo nova kakovostna delovna mesta in zmanjševanje brezposelnosti s posebnim poudarkom na ranljivih kategorijah (MDDSZ, 2017a). Cilj, ki se podrobneje nanaša na trg dela, je na eni strani postopno dvigovanje stopnje zaposlenosti v populaciji med 20. in 64. letom starosti v smeri doseganja cilja strategije Evropa 2020, kar pomeni 75,0-odstotno stopnjo zaposlenosti, po drugi strani pa z mnogimi ukrepi ter programi omogoča in spodbuja hitrejši vstop na trg dela pri mladih in drugih težje zaposljivih skupinah. V Sloveniji se je v

času krize na trgu dela najbolj poslabšal položaj mladih, zato bo tudi v obdobju do leta 2020 tej skupini namenjena posebna pozornost.

Namen kakovostne ponudbe zaposlitve, usposabljanja ali izobraževanja je hitra aktivacija mladih in premagovanje ovir, s katerimi se soočajo na poti do zaposlitve (MDDSZ, 2016). Populacija mladih brezposelnih oseb je zelo heterogena, zato je pri izvajanju Jamstva za mlade ključno prepoznati, katera ponudba za delo bo določeno mlado osebo najbolje podprla pri realizaciji zaposlitve. Aktivnosti s strani ZRSZ vključujejo:

- »realizirane zaposlitve in aktivne oblike posredovanja, kar vključuje posredovanje ožjega izbora kandidatov delodajalcu, neposredno srečanje z delodajalci in hitre zmenke organizirane v kariernih središčih;
- vključitev v programe APZ, ki zajemajo priprave na potrjevanje nacionalno poklicno kvalifikacijo, institucionalno usposabljanje, vključno s podpornimi in razvojnimi programi, projektno učenje za mlade, delovni preizkus za mlade, programe formalnega izobraževanja, usposabljanje na delovnem mestu, subvencionirane zaposlitve prvi izziv in s faksa takoj praksa;
- nadaljevanje formalnega izobraževanja.«

Spodbude in ukrepi za zaposlovanje predstavljajo korak bližje k odpravljanju ovir in so namenjeni mladim, ki so še prisotni v izobraževalnem procesu, brezposelnim mladim, zlasti iskalcem prve zaposlitve, brez delovnih izkušenj, s poudarkom na uvajanju ali pripravništvu oziroma pridobivanju delovnih, tudi prvih izkušenj. Dolgoročno gledano je cilj pridobitev pogodbe v trajnejših oblikah zaposlitve z namenom preprečevanja zaposlovanja mladih v prekarnih oblikah dela ter njihovem odkrivanju.

3 NAMEN ZAPOSLOVANJA MLADIH PO KONČANEM VISOKOŠOLSLEM IZOBRAŽEVANJU V SLOVENIJI

Načini prehoda mladih med izobraževanjem in zaposlitvijo se razlikujejo glede na socio-ekonomske ter kulturološke razlike, hkrati tudi glede na vpliv institucionalnih pogojev vendar se glede na globalizacijske procese spreminjajo (Festić et al., b. l.). Struktura odliva mladih iz skupne brezposelnosti se zmanjšuje in v zadnjih letih naraščajo zaposlitve, še posebej v letu 2014, kar lahko torej poleg pozitivnih gospodarskih razmer pripišemo tudi izvajanju Jamstva za mlade (ZRSZ, 2015).

Delež brezposelnih mladih v starostni skupini med 15. in 19. letom med vsemi mladimi se je od leta 2008 iz 7,6 % do leta 2015 zmanjšal na 5,8 % (SURSTAT, b. l. b). Ravno tako se je delež brezposelnih mladih v starostni skupini med 20. in 24. letom med vsemi mladimi od leta 2008 iz 38,4 % do leta 2015 zmanjšal na 29,6 %. Po drugi strani se je delež brezposelnih mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom med vsemi mladimi od leta 2008 iz 53,9 % do leta 2015 povišal na 64,6 %. Delež brezposelnih mladih med vsemi mladimi po izobrazbi se je najbolj povišal v kategoriji z visokošolsko stopnjo izobrazbe, od leta 2008 iz 11,9 % do leta 2015 na 20,7 % (Eurostat, 2017c). V kategorijah po stopnji z nižjo, srednjo poklicno, srednjo tehnično,

strokovno ali splošno izobrazbo, se je delež brezposelnih mladih med vsemi mladimi zmanjšal.

3.1 Skupina mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom v Sloveniji

Iz statističnih podatkov je razvidno, da je kar 60,0 % na novo prijavljenih brezposelnih mladih starih med 25 in 29 let (MDDSZ, 2017a). Skupina mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom je bolj obsežna, ker nima možnosti nadaljevanja študija in išče zaposlitve (ZRSZ, 2015). Iskalci prve zaposlitve s terciarno stopnjo izobrazbe se na Zavod prijavijo že v starostni skupini med 20. in 24. letom, večina pa se jih prijavi v starostni skupini med 25. in 29. letom. Delež terciarno izobraženih je od leta 2005 najprej močno porasel, to pa je posledično vplivalo na zmanjševanje deležev oseb s srednjo tehniško, strokovno ali splošno oziroma osnovnošolsko izobrazbo. Za Slovenijo je predvsem značilen visok delež brezposelnih, starih med 25. in 29. letom, kar je posledica velikega vpisa v terciarno izobraževanje v starostni skupini med 20. in 24. letom. Ravno s tem razlogom je bil načrt Jamstva za mlade razširjen na ciljno skupino mladih do 29. leta (MDDSZ, 2016).

Delež mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom s prvo stopnjo izobrazbe je v EU-28 od leta 2008 iz 19,1 % postopoma padel na 15,9 % (Eurostat, 2017e). V Sloveniji je ta delež leta 2008 znašal 5,0 %, v letu 2014 je narasel na 6,1 %, ter do leta 2016 padel na 5,4%. Delež mladih z drugo stopnjo izobrazbe je v EU-28 od leta 2008 iz 50,1 % do leta 2016 postopoma padel na 46,8 %. V Sloveniji je od leta 2008 iz 65,9 %, delež mladih do 2015 padel na 56,5 %, ter se v letu 2016 še dodatno zmanjšal na 53,1%. Po drugi strani se je delež mladih s terciarno izobrazbo v starostni skupini med 25. in 29. letom v Sloveniji od leta 2008 iz 29,2 % do leta 2015 povišal na 37,7 %, v letu 2016 pa je delež narastel na 41,5 %. Odstotek mladih s terciarno izobrazbo v Sloveniji je v starostni skupini med 25. in 29. letom presegel povprečje EU-28, v letu 2015 je v EU-28 znašal 37,0 %, v primerjavi z letom 2008 je bil nižji, 30,7 %. V primerjavi z EU-28 povprečjem je bil v 2. in 3. izobrazbeni skupini delež mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom v Sloveniji v letu 2015 nad povprečjem EU-28.

Delež mladih, ki niso zaposleni niti vključeni v izobraževanje, se je v Sloveniji v obdobju 2008 do 2014 povečalo bolj kot v EU, a je v povprečju še zmeraj ostalo nižje (UMAR, 2016a). Slednje pomeni, da je število mladih, vključenih v srednje in terciarno izobraževanje v Sloveniji v primerjavi z EU članicami visoko. Delež mladih, ki niso zaposleni niti vključeni v izobraževanje, je v Sloveniji najnižji v starostni skupini med 15. in 19. letom. Precej višji je v starostni skupini med 20. in 24. letom, kar nakazuje na dejstvo, da je bilo povpraševanje po mladih s končano srednjo in terciarno izobrazbo skromno. Delež mladih, ki niso vključeni ne v izobraževanje ne v zaposlitve, se je od leta 2008 do 2014 v Sloveniji najbolj povečal ravno v starostni skupini med 25. in 29. letom. To je bilo lahko povezano s povečanjem števila diplomantov terciarnega izobraževanja na trgu dela ter na drugi strani s pomanjkanjem povpraševanja po terciarno izobraženih.

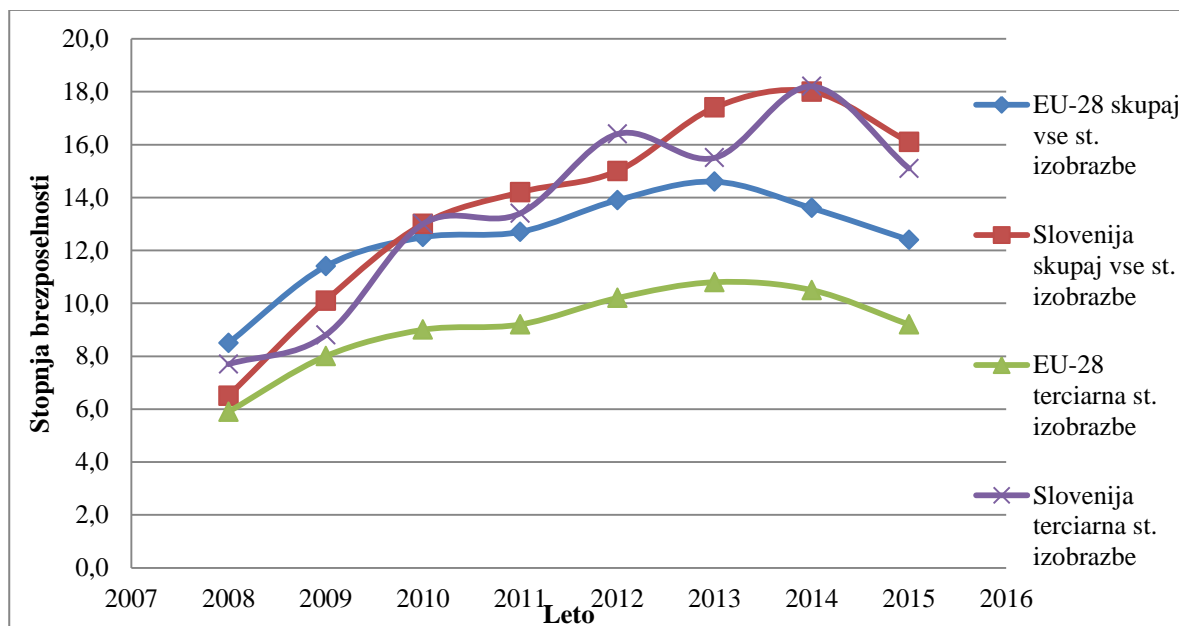
3.1.1 Brezposelnost mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom v Sloveniji

V starostni skupini med 25. in 29. letom, skupaj po vseh stopnjah izobrazbe, je bilo v Sloveniji leta 2008 8.600 brezposelnih mladih, do leta 2013 se je število več kot podvojilo, in sicer na 20.100 brezposelnih mladih, v letu 2015 pa ponovno zmanjšalo na 17.800 (Eurostat, 2017g). V EU-28 se je število brezposelnih mladih iz leta 2008 iz 2.365.600 ravno tako najbolj povišalo v letu 2013, na 3.783.100, nato pa v letu 2015 padlo na 3.222.700. Stopnja brezposelnosti mladih v Sloveniji v starostni skupini med 25. in 29. letom je v letu 2008 znašala 6,5 %, leta 2014 je torej najbolj narastla, na 18,0 %, do leta 2015 pa ponovno padla na 16,1 %. V EU-28 je v letu 2008 stopnja znašala 8,5 %, leta 2013 je bila najvišja 14,6 % in je do leta 2015 padla na 12,4 %. Stopnja brezposelnosti mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom po vseh stopnjah izobrazbe je bila v Sloveniji leta 2008 nižja kot v EU-28, vendar je do leta 2014, ko je dosegla svoj maksimum in najbolj narasla, tudi preseгла stopnjo za EU-28 ter leta 2015 tudi ostala višja.

V starostni skupini med 25. in 29. letom je bilo leta 2008 s terciarno stopnjo izobrazbe 3.200 brezposelnih mladih, leta 2014 7.100, potem pa je število zopet padlo na 6.500 (Eurostat, 2017g). V EU-28 je bilo 544.700 brezposelnih mladih v letu 2008, v letu 2013 je število močno naraslo – na 1.061.600, ravno tako kot v Sloveniji pa je v 2015 padlo, kar je pomenilo 936.700 brezposelnih mladih med 25. in 29. letom s terciarno stopnjo izobrazbe. V Sloveniji je stopnja brezposelnosti mladih s terciarno izobrazbo v starostni skupini med 25. in 29. letom iz 7,7 % od leta 2008 do leta 2014 narasla na 18,2 %, v letu 2015 pa ponovno padla, na 15,1 %. V EU-28 je stopnja brezposelnosti od leta 2008 iz 5,9 % narasla na 10,8 % v letu 2013, leta 2015 pa je padla na 9,2 %.

Slika 8 prikazuje stopnje brezposelnosti v EU-28 in v Sloveniji v starostni skupini med 25. in 29. letom skupaj po vseh izobrazbenih skupinah in po terciarni stopnji izobrazbe. Lahko vidimo, da je tako stopnja brezposelnosti skupaj po vseh stopnjah izobrazbe kot po terciarni stopnji izobrazbe v Sloveniji v zadnjih letih višja kot v EU-28.

Slika 8: Stopnja brezposelnosti v starostni skupini med 25. in 29. letom skupaj po vseh stopnjah izobrazbe ter po terciarni stopnji izobrazbe, v EU-28 in Sloveniji, v %

Vir: Eurostat, *Unemployment and activity by sex and age – annual data, 2017d*.

Kar 47,9 % mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom v letu 2008 v Sloveniji ni dobilo redne oblike zaposlitve zaradi tega, ker so se še izobraževali oziroma usposabljali (Eurostat, 2017b). Do leta 2015 je bilo takih v Sloveniji samo še 37,4 %. V EU-28 je bilo leta 2008 povprečje precej nižje, 21,2 %, do leta 2015 pa se je zmanjšalo na 19,2 %. V isti starostni skupini je odstotek mladih zaposlenih v obliki pogodbe za določen čas, ker niso uspeli dobiti redne oblike zaposlitve, v letu 2008 v Sloveniji znašal 12,8 %, do leta 2015 pa se je povečal na 22,3 %. Ravno ta podatek nakazuje, da se je po vseh sprejetih ukrepih s strani vlade RS in direktiv ter smernic s strani EU povečalo število oblik zaposlitev za določen čas. V EU-28 je bilo takih v letu 2008 36,0 %, do leta 2015 pa se je povečal na 42,1%.

3.1.2 Zaposlenost mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom v Sloveniji

Zaposlenost mladih skupaj po vseh izobrazbenih skupinah, v starostni skupini med 25. in 29. letom, je v letu 2015 znašala 92.700 (Eurostat, 2017f). Prvič od začetka gospodarske krize, torej po letu 2008, se je zaposlenost dvignila. Leta 2008 je zaposlenost mladih v tej starostni skupini v Sloveniji znašala 123.300, stopnja zaposlenosti je bila 82,9 %, in sicer višja od zaposlenosti mladih v EU-28, ki je bila v istem letu 75,6 %. Do leta 2015 je v Sloveniji padla na 71,7 %, pod povprečje EU-28, ki je znašalo 72,0 %. Iz Tabele 16 je razvidno, da je zaposlenost mladih, kljub sprejetim reformam na trgu dela leta 2013, v Sloveniji skupaj po vseh izobrazbenih skupinah še naprej padala, tako v letu 2013 kot 2014, medtem ko se je v EU-28 zaposlenost mladih že v letu 2014 dvignila, v Sloveniji pa šele z letom 2015.

Tabela 16: Zaposlenost mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom skupaj po vseh stopnjah izobrazbe, v EU-28 in Sloveniji, v %

Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
EU-28	75,6	73,2	72,4	72,1	71,2	70,5	71,2	72,0
Slovenija	82,9	77,6	75,7	74,8	72,9	70,7	68,1	71,7

Vir: Eurostat, Youth employment by sex, age and educational attainment level, 2017f.

Stopnja zaposlenosti mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom s terciarno stopnjo izobrazbe v Sloveniji je prikazana v Tabeli 17 in je v letu 2008 znašala 87,4 % ter je presegala stopnjo zaposlenosti v EU-28, ki je bila 84,0 %. Do leta 2014 je v Sloveniji stopnja zaposlenosti padla na 69,1 %, v letu 2015 se je ponovno dvignila na 74,8 %, a je ostala nižja kot v EU-28, ki je v istem letu znašala 79,5 %.

Tabela 17: Zaposlenost mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom, s terciarno stopnjo izobrazbe, v EU-28 in Sloveniji, v %

Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
EU-28	84,0	82,0	80,8	80,2	79,2	78,5	78,5	79,5
Slovenija	87,4	84,9	81,4	81,0	76,6	76,5	69,1	74,8

Vir: Eurostat, Youth employment by sex, age and educational attainment level, 2017f.

Samozaposlenih v starostni skupini med 25. in 29. letom, skupaj po vseh stopnjah izobrazbe, je bilo v Sloveniji leta 2008 4.400 ter je do leta 2015 počasi naraslo na 7.500 (Eurostat, 2017h). V izobrazbeni skupini s terciarno stopnjo izobrazbe je v Sloveniji število samozaposlenih ravno tako naraslo iz 800 v letu 2008 na 2.900 do leta 2015. V EU-28 članicah je število samozaposlenih s terciarno stopnjo izobrazbe v letu 2008 naraslo iz 588.800 na 691.500 do leta 2015.

3.1.3 Oblika zaposlitev mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom v Sloveniji

Zaposlitev za določen čas kot odstotek celotne zaposlenosti mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom je za Slovenijo leta 2008 znašal 8,1 %. Bil je nižji kot v EU-28, kjer je za isto leto znašal 12,3 %. Do leta 2015 je v Sloveniji narasel na 11,9 % vendar je ostal pod povprečjem EU-28, kjer je znašal 16,1 % (Eurostat, 2017f). Za primerjavo: zaposlitev za določen čas kot odstotek celotne zaposlenosti mladih v starostni skupini od 15 do 29 let je v Sloveniji leta 2008 znašala 18,7 %, do leta 2015 je narasla na 23,9 %, ves čas pa se je gibala blizu povprečja EU-28. Zaposlitve za določen čas so še posebej razširjene med mladimi (OECD, 2014). Med mladimi v starostni skupini od 15 do 24 let jih 66 % opravlja delo za določen čas, kar nas uvršča na prvo mesto v EU (Društvo gibanje za dostojno delo in socialno družbo, b. l.).

V starostni skupini med 25. in 29. letom se je % zaposlitev za določen čas, zaradi razloga, ker ni bilo možno najti zaposlitve za nedoločen čas, iz leta 2008 iz 12,8 % precej povečala; do leta 2013 na 24,6 %, v letu 2014 je padla na 17,2 % in se nato v 2015 ponovno povečala na 22,3 % (Eurostat, 2017b). V EU-28 je bil odstotek takih zaposlitev višji kot v Sloveniji; leta 2008 je znašal 36,0 ter do 2015 počasi narastel na 42,1 %. Razlog za zaposlitev za določen čas, ker se mladi v tej starostni skupini še izobražujejo oziroma usposabljujejo, je bil v Sloveniji leta 2008 47,9 % oz. več kot dvakrat višji kot v EU-28, kjer je znašal 21,2 %. Do leta 2014 je v Sloveniji padel na 32,6 % ter v letu 2015 ponovno narastel na 37,4 %. V EU-28 je do leta 2015 padel na 19,2 %. Od leta 2008 je bilo manj zaposlitvenih možnosti za mlade, ti pa so v starostni skupini med 25. in 29. letom pogosto sprejemali zaposlitev v fleksibilnih oblikah zaposlitve, tudi na delovnih mestih, ki zahtevajo nižjo raven izobrazbe, hkrati pa so iskali bolj primerno zaposlitev (ZRSZ, 2015).

Za primerjavo: pri zaposlitvi za določen čas, v celotni starostni skupini mladih med 15. in 29. letom, ker se skupina mladih v starostni skupini še izobražuje oziroma usposabljuje, je odstotek v Sloveniji ravno tako visok – v letu 2008 je znašal 71,4 %, medtem ko je bil v EU-28 nižji (41,8 %). Do leta 2015 je v Sloveniji padel na 65,4 %, v EU-28 pa na 41,6 % (Eurostat, 2017b).

3.2 Regresijska analiza

Naslednja metoda, ki sem jo uporabila za sprejetje ali zavrnitev postavljene hipoteze v magistrskem delu na podlagi kvantitativnih podatkov, je regresijska analiza. Regresijska analiza je statistična metoda, ki nam pomaga analizirati odnos med odvisno spremenljivko in eno ali več neodvisnimi spremenljivkami (Študentski, d. o. o., 2013). Podrobnejši rezultati regresijske analize so v prilogi, v nadaljevanju pa so analizirani glavni parametri, s pomočjo katerih lahko lažje razumemo, kako izbrane neodvisne spremenljivke vplivajo na izbrano odvisno spremenljivko.

Za odvisno spremenljivko sem torej določila skupino brezposelnih mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom. Skozi analizo podatkov v magistrskem delu sem lahko izbirala med sledečimi neodvisnimi spremenljivkami, ki bi potencialno imele vpliv na brezposelnost mladih ter posredno na njihove zaposlitvene možnosti: proizvodna struktura; BDP %, namenjen za izobraževanje; število diplomantov višješolskega in visokošolskega izobraževanja; terciarno izobraženo prebivalstvo v starostni skupini med 25. in 29. letom; delovno aktivni po stopnji dosežene izobrazbe – nižja ali srednja poklicna; zaposleni preko ŠS v starostni skupini med 15. in 24. letom; delovna aktivnost v starostni skupini med 60. in 64. letom; račun proizvodnje in račun ustvarjanja dohodkov po sredstvih za zaposlene; indeks zaposlitvene varnosti ter drugi. Glede na razpoložljive podatke sem izbrala sledeče neodvisne spremenljivke: število zaposlenih prek ŠS v starostni skupini med 15. in 24. letom; število

delovno aktivnega prebivalstva med 60. in 64. letom starosti; ter število diplomantov višješolskega izobraževanja.

V Tabeli 18 so predstavljeni glavni podatki za tri modele, za katere sem oblikovala hipoteze in jih na podlagi opravljene regresijske analize – bivariatne analize, analize dveh spremenljivk, ene neodvisne in ene odvisne, potrdila oziroma zavrgla (Študentski, d. o. o., 2013).

Tabela 18: Rezultati bivariatne analize za odvisno spremenljivko brezposelnost mladih s terciarno stopnjo izobrazbe

	Model 1: Št. zaposlenih prek študentskega servisa v starostni skupini med 15. in 24. letom	Model 2: Št. delovno aktivnega prebivalstva med 60. in 64. letom	Model 3: Število diplomantov višješolskega izobraževanja
α vrednost	0,00002	0,628	0,203
R^2	0,954	0,217	0,129

Pri Modelu 1 sem za neodvisno spremenljivko vzela število mladih zaposlenih preko študentskega servisa v starostni skupini med 15. in 24. letom. Izoblikovala sem sledečo hipotezo in jo po opravljeni analizi tudi potrdila.

H₁: Na brezposelnost med mladimi s terciarno izobrazbo v starostni skupini med 25. in 29. letom vpliva število zaposlenih preko ŠS v starostni skupini med 15. in 24. letom.

V Modelu 1 znaša koeficient korelacije (v nadaljevanju R) 0,979, kar nakazuje na močno linearno povezanost med neodvisno in odvisno spremenljivko. Determinacijski koeficient (v nadaljevanju R²) ima vrednost 0,960, kar pomeni, da je 96,0 % variance brezposelnih mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom lahko razloženo z izbrano neodvisno spremenljivko. Vrednost F-testa, ki prikazuje stopnjo značilnosti, povezano z dodajanjem ali odstranjevanjem spremenljivke za vsak korak, je 144,75. P-vrednost, statistična verjetnost, je manj kot 0,00002, se pravi manjša od 0,05, kar pomeni, da je model statistično značilen. Hipotezo₁ torej lahko sprejmemo. Če je statistična značilnost manjša ali enaka 0,05, potem lahko s 95-odstotno gotovostjo posplošimo rezultate iz vzorca, da med dvema spremenljivkama obstajajo razlike oziroma sta dve spremenljivki med seboj povezani (Kreativa, Nejc Volarič s. p., b. l.). Na brezposelnost med mladimi s terciarno stopnjo izobrazbe v starostni skupini med 25. in 29. letom torej vpliva število zaposlenih preko ŠS.

Pri Modelu 2 sem za neodvisno spremenljivko vzela število delovno aktivnega prebivalstva med 60. in 64. letom.

H₂: Na brezposelnost med mladimi s terciarno izobrazbo v starostni skupini med 25. in 29. letom vpliva število delovno aktivnega prebivalstva med 60. in 64. letom starosti.

Pri Modelu 2 R znaša 0,574, kar ne nakazuje na močno linearno povezanost med izbrano neodvisno in odvisno spremenljivko. R^2 ima vrednost 0,329, kar pomeni, da je v tem modelu samo 32,9 % variance brezposelnih mladih s terciarno stopnjo izobrazbe v starostni skupini med 25. in 29. letom lahko razloženo z izbrano neodvisno spremenljivko. Vrednost F-testa je 2,94, p-vrednost pa 0,137, torej večja od 0,05 in lahko rečemo, da model ni statistično značilen ter hipotezo₂ zavrnemo.

Za Model 3 sem za neodvisno spremenljivko vzela število diplomantov višješolskega izobraževanja.

H₃: Brezposelnost mladih s terciarno izobrazbo v starostni skupini med 25. in 29. letom se povečuje s številom diplomantov višješolskega izobraževanja.

Rezultat za Model 3 oziroma R znaša 0,504, kar ravno tako ne nakazuje na močno linearno povezanost med neodvisno in odvisno spremenljivko. R^2 ima vrednost 0,254, kar pomeni, da je samo 25,4 % variance brezposelnih mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom lahko razloženo z izbrano neodvisno spremenljivko. Vrednost F-testa je 2,04, p-vrednost, statistična verjetnost, pa 0,203, ravno tako večja od 0,05 in lahko rečemo, da model ni statistično značilen oziroma hipotezo₃ ravno tako zavrnemo.

Po testiranih bivariatnih analizah sem opravila še multiplo regresijsko analizo z vsemi tremi neodvisnimi spremenljivkami. Z namenom pridobiti podatke, na podlagi katerih bom postavljeno hipotezo na začetku magistrskega dela lažje sprejela oziroma zavrnila, me je predvsem zanimalo, če lahko z gotovostjo trdimo, ali razmere na trgu dela neposredno vplivajo na nadaljnje zaposlitvene možnosti mladih.

R znaša 0,985, kar nakazuje na močno linearno povezanost med neodvisnimi in odvisno spremenljivko. R^2 ima vrednost 0,971, kar lahko razlagamo s tem, da je kar 97,1 % variance brezposelnih mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom lahko razloženo z izbranimi neodvisnimi spremenljivkami. Vrednost F-testa je 25,57, p-vrednost pa 0,012, torej manjša od 0,05 in model je statistično značilen.

Pri analizi rezultatov po opravljeni regresijski analizi pri neodvisnih spremenljivkah: proizvodna struktura za izobraževanje (% od BDP), diplomanti visokošolskega izobraževanja ter delovno aktivno prebivalstvo, so p-vrednosti višje od 5,0 %, kar nakazuje, da je precej verjetno, da spremenljivke niso neposredno povezane z odvisno spremenljivko. Po drugi strani p-vrednost neodvisne spremenljivke – zaposleni preko ŠS med 15. in 24. letom, nakazuje, da je verjetnost, da ni prave povezave med odvisno in neodvisno spremenljivko manj kot 5 %. Tako torej hipoteze na podlagi regresijske analize ne zavrnem, vendar pa ne morem z gotovostjo trditi, da točno izbrane neodvisne spremenljivke neposredno vplivajo na izbrano odvisno.

3.3 Vpliv zaposlitve mladih na gospodarstvo

Izvedbeni načrt Jamstva za mlade je predvideval izvedbo različnih ukrepov, od tega 8 sistemskih in 28 programskih ukrepov (MDDSZ, 2016). Za izvajanje je bilo predvideno 129,7 milijona €, od tega je bilo približno 112 milijonov € evropskih sredstev. Pri potrditvi operativnega programa in priprave podlage za izvajanje evropske kohezijske politike, ukrepi, ki so bili predvideni za financiranje iz teh sredstev zaenkrat niso bili izvedeni. To je imelo vpliv na izvajanje Izvedbenega načrta Jamstva za mlade 2014–2015, šest ukrepov je ostalo neizvedenih, pet pa v manjšem obsegu kot je bilo predvideno.

Gospodarska rast v Sloveniji se je v letu 2016 nekoliko umirila. Okrevanje je spremljalo ustvarjanje delovnih mest. Glede na analizirane podatke se je v letu 2014 po petih letih brezposelnosti začel trend v letu 2014 obračati. V letu 2015 so se razmere na trgu dela izboljšale. Kljub vsemu so izzivi na trgu dela še naprej ostali strukturni, dolgotrajna brezposelnost se je zmanjšala, še zmeraj pa predstavlja več kot polovico skupne brezposelnosti (EK, 2016). Stopnja brezposelnosti mladih se je ustalila nekoliko pod povprečjem EU.

3.3.1 Vzroki za nekonkurenčnost skupine mladih ostalim starostnim skupinam

Kljub določitvi vzrokov za slabšo konkurenčnost skupine mladih na trgu dela v Sloveniji ter opravljeni regresijski analizi je to težko jasno določiti in podpreti s podatki, ki bi dolgoročno kazali zanesljivo vzročno posledično povezavo med brezposelnostjo mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom s končano visokošolsko izobrazbo ter njihovimi zaposlitvenimi možnostmi. Vzroke tako povzeman iz statističnih podatkov za razširjeno starostno skupino mladih, se pravi od 20. do 29. leta, ter trenutnega stanja na trgu dela v Sloveniji.

Najpomembnejši vzroki, ki so vplivali na slabše zaposlitvene možnosti mladih po končanem visokošolskem študiju, izhajajo iz širšega okolja in so:

- dosedanja slaba povezanost skupine mladih, ki po končanem študiju vstopa na trg dela, in potencialnimi delodajalci oziroma podjetji na trgu dela ter pomanjkanju iniciativ za povezovanje;
- slaba povezanost delodajalcev z agencijami za zaposlovanje oziroma ZRSZ;
- neuveljavljen koncept mentorstva in pripravništva;
- podjetja so dajala prednost pri zaposlovanju osebam z večletnimi delovnimi izkušnjami;
- pomanjkanje državne podpore;
- v času krize zmanjšanje investiranja v človeški kapital ter raziskave in razvoj;
- izobraževalni sistem ter vpis na določene študijske programe je premalo povezan z dejanskim povpraševanjem po določenem kadru na trgu dela;
- prekomerna uporaba študentskega dela ter drugih krajših oblik zaposlitev;

- nezaupanje v daljše oblike zaposlovanja zaradi vpliva gospodarske krize ter slabše upoštevanje tendenc na trgu dela.

Če povzamemo zgoraj naštetu, lahko kot najpomembnejše izpostavimo slabo povezanost vseh ključnih deležnikov, ki so prisotni na trgu dela in imajo vpliv na nadaljnje zaposlitvene možnosti mladih po končanem izobraževanju. Vsi prisotni so namreč pomemben del na trgu dela, ki neposredno ali posredno vplivajo na zaposlovanje. Razlogi za slabše zaposlitvene možnosti so bili prej po eni strani povezani s povpraševanjem samo po določenih kadrih – tistimi z delovnimi izkušnjami. Na ta način se izgubljal potencial mladih, ki so z znanjem vstopali na trg dela. Tako je prihajalo do neskladja, presežka na strani ponudbe kadrov zaradi podaljševanja delovne dobe – nevzdržnosti pokojninskega stebra ter podaljševanja pričakovane življenjske dobe. Prisotnost krize v gospodarstvu je pomenila krčenje števila delovnih mest ter stečaje podjetij. Vsakoletni vstop mladih na trg dela ob hkratnem zmanjšanju povpraševanja po človeškem kapitalu na trgu dela tudi zaradi vpliva gospodarske krize je to neskladje samo še povečeval. Vpliv okolja, se pravi gospodarske krize, je imel vpliv na celoten trg dela v Sloveniji kot v EU, število skupno brezposelnih je močno narastlo, še posebej izrazito je to pustilo posledice ravno v skupini mladih iskalcev zaposlitve. Ker se je ustvarjal presežek na strani ponudbe na trgu dela, je prišlo do izrinjanja oseb z določenimi znanji, kompetencami, s strani tistih z višjo stopnjo izobrazbe.

Slovenija je majhen trg, tako da se vsak presežek ali primanjkljaj v ponudbi in povpraševanju na trgu dela hitro odraza, najbolj zagotovo ravno pri občutljivih skupinah zaposlovanja, kar mladi zagotovo so. Možnost vstopa na razširjen, evropski trg dela, je mladim v zadnjih letih lažje omogočen ter dostopen, ravno tako se je v Sloveniji in EU dobro uveljavil sistem študijskih izmenjav. V zadnjih letih se je trg dela tudi zaradi sprejetja vseh ukrepov s strani države in EU razširil in mladim omogoča lažji vstop oziroma mobilnost na trg dela tudi v EU. Odhajanje mladih v tujino po končanem izobraževanju in iskanje zaposlitve zunaj države je bilo glede na slabše zaposlitvene možnosti v Sloveniji v zadnjem času še posebej izrazito, s tem pa se je potrebno zavedati izgube potenciala, ki ga mladi odnesejo s sabo v tujino.

Z zaposlovanjem povezane dejavnosti v preteklosti niso imele zadostne podpore s strani države. Slabo stanje v državi in nezaupanje v gospodarsko okrevanje je imelo tudi posledico, da se je v letu 2013 v veliki večini starostnih skupin število brezposelnih najbolj povečalo. Veliko nadaljnje nezaupanje oziroma previdnost pri zaposlovanju je močno škodovala celotnemu trgu dela, zaposlitvene možnosti pa so se zmanjšale v vseh starostnih skupinah.

Stroka ugotavlja, kako pomemben je človeški kapital, razvijanje znanja in sposobnosti ter vlaganja v raziskave in razvoj, vendar, kljub povečanju števila terciarno izobraženih in splošno relativno dobrim kazalcem v smeri vlaganja v razvoj, podjetja v Sloveniji premalo izkoriščajo oziroma ne implementirajo te možnosti za dvig dodane vrednosti. Pri podjetjih je bilo predvsem v preteklosti možno zaznati pomanjkanje prepoznavanja potrebe po investiranju, v času krize pa je najprej prišlo do ukinjanja razvojnih oddelkov. Potenciala in

znanj mladih, katera mladi po končanem izobraževanju prinesejo na trg dela, podjetja dostikrat ne uporabijo oziroma ne znajo uspešno vključiti v koncept podjetja. Ravno mentorstvo oziroma pripravništvo lahko tudi že v času izobraževanja izboljša zaposlitvene možnosti mladih po končanem izobraževanju. Študentsko delo je še naprej pomemben korak k pridobivanju prvih delovnih izkušenj mladih, vendar ne na račun izpodrinjanja drugih oblik dela oziroma zaposlovanja.

Ukrepi, sprejeti za spodbujanje zaposlovanja mladih po končanem visokošolskem študiju ter finančne pomoči s strani EU in države, so pozitivno vplivali na zaposlitvene možnosti mladih po končanem visokošolskem izobraževanju. Kazalniki okrevanja po krizi ter prvi učinki reforme trga dela med drugim kažejo tudi na pomembnost vloge države in institucij, pristojnih za zaposlovanje na trgu dela v Sloveniji, ter vpliva na zaposlitvene možnosti mladih po končanem visokošolskem izobraževanju. Pred tem je bil problem v pomanjkanju iniciativ za povezovanje vseh prisotnih na trgu dela in medsebojnem sodelovanju ter sledenju povpraševanju na trgu dela po določenem kadru. Po napovedih naj bi bilo v prihodnje povečano povpraševanje po kadru s terciarno izobrazbo, kar izboljšuje zaposlitvene možnosti mladih po končanem visokošolskem izobraževanju (UMAR, 2016a). Sprejetje teh ukrepov je pomenilo delovanje v smeri vključevanja mladih na trg dela po končanem izobraževanju in olajšanje prehodov v zaposlitev. Učinkovita uporaba sredstev s strani finančne podpore EU pomeni izvajanje programa Jamstva za mlade.

Neizkoriščen potencial mladih, ki so po končanem visokošolskem izobraževanju vstopili na trg dela, kljub morda že prej pridobljenim prvim delovnim izkušnjam preko študentskega dela, so podjetja do leta 2013 slabše implementirala. Na podlagi opravljene analize v magistrskem delu se je situacija mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom najbolj poslabšala. Reforma na trgu dela v tem letu je bila prepotreben ukrep in njeni učinki so že v naslednjem letu pripomogli k izboljšanju celotne situacije ter zaposlitvenih možnosti mladih na trgu dela.

3.3.2 Priporočilo mladim

Na podlagi zgoraj izpostavljenih glavnih vzrokov za nekonkurenčnost skupine mladih na trgu dela, še posebej skupine mladih v starostni skupini med 25. in 29. letom, izpostavljam glavne nadaljnje makro ukrepe za spodbujanje zaposlitve mladih:

- izboljšanje gospodarskega okolja ter spodbujanja zaposlovanja mladih, ki vstopajo na trg dela;
- spodbujanje in ozaveščanje h končanju študija v rednem času;
- nadaljnje izobraževanje in ozaveščanje o pomembnosti vseživljenjskega učenja;
- spodbujanje povezovanja in sodelovanja vseh deležnikov prisotnih na trgu dela;
- zavedati se pomena države in institucij, ki so odgovorne za pomoč mladim ob vstopu na trg dela in izboljšanju njihovih zaposlitvenih možnosti.

S primernimi ukrepi je država posegla na trg dela in tako nujno pripomogla k počasnemu, a splošnemu izboljšanju gospodarskega okolja, zmanjšanju togosti pri pogodbah in omogočila lažji prehod med pogodbami. Pomembno je spodbujanje zaposlovanja mladih kot celotne skupine, spodbujanja mladih k končanju študija oziroma k hitremu vstopu mladih na trg dela in prehodu iz izobraževanja na trg dela. Ne smemo pozabiti na problem nezaupanja pri zaposlovanju pri daljših oblikah zaposlitev na trgu dela ter kljub vsemu majhnosti slovenskega trga dela. Zavedati se je potrebno, da vsak, ki vstopa na trg dela, torej vsak posameznik poganja mehanizem trga dela in je pomemben člen pri sooblikovanju situacije na trgu dela. Če namreč mladi izkoriščajo krajše oblike zaposlitev npr. preko študentskega dela ali se zaposlujejo v prekarnih oblikah dela, to lahko pomeni, da predstavljajo konkurenco potencialnemu kandidatu za začasno ali redno obliko zaposlitve. Poleg tega se morajo mladi zavedati, da navidezni vpisi ne morejo izboljšati kakovosti študija, saj v tem primeru izobraževalne ustanove ne morejo realno načrtovati izobraževalnih procesov. Seveda je pri tem še enkrat potrebno poudariti pomen vloge države, saj bi povečanje uspešnosti izobraževalnih sistemov pomenilo olajšanje vstopa mladih na trg dela.

Osrednji izziv na trgu dela v Sloveniji še naprej ostaja aktivno implementiranje koncepta varne prožnosti in usklajenega delovanja mnogih komponent, ki imajo vpliv in lahko zagotavljajo dinamičen trg dela, a hkrati varnost posameznika. Prilagodljiva zaposlitveno pogodbeno razmerja, ki zmanjšujejo segmentacijo trga dela in delo na črno, aktivna politika zaposlovanja, ki učinkovito pomaga brezposelnim in jim omogoči prehod v nove zaposlitve, sistem vseživljenjskega učenja, ki je zanesljiv in prilagodljiv ter to omogoča tudi delavcem, ter sodobni sistem socialne varnosti, ki ustrezno kombinira sistem dohodkovne podpore in spodbud za zaposlovanje, hkrati omogočajo tudi učinkovito alokacijo delovne sile oziroma vplivajo na mobilnost ter povečujejo zaposlenost ne samo mladih, temveč vseh starostnih skupin.

SKLEP

Na podlagi analiziranih podatkov v magistrskem delu je skupina mladih ena izmed najbolj občutljivih skupin na spremembe na trgu dela. Trend je mogoče prepoznati tako v Sloveniji kot v EU. Trg dela v Sloveniji je v letih pred sprejetjem ZUTD zaznamovala ocena o nefleksibilnosti na trgu dela ter nezmožnosti prilagajanja makroekonomski situaciji. V letu 2013 je bil sprejet zakon na področju zaposlovanja, ki ureja povečanje prožnosti ter zmanjšanje segmentacije na trgu dela. V istem letu se je na podlagi analiziranih podatkov kriza na trgu dela v Sloveniji še poglobila. Do leta 2015 se je situacija umirila, vendar mnogi kazalniki še zmeraj nakazujejo na dejstvo, da je še naprej prisotna previdnost delodajalcev pri zaposlovanju.

Delovna aktivnost prebivalstva se je od leta 2008 najbolj znižala do leta 2013, nato pa je do leta 2015 ponovno narastla, vendar ostaja pod številom delovno aktivnih iz leta 2008. Število delovno aktivnih mladih se je v primerjavi s preostalimi zaposlitvenimi skupinami zmanjšalo nadpovprečno. Brezposelnost v Sloveniji je ostala pod povprečjem EU-28, vendar se je razlika glede na stanje pred krizo očitno zmanjšala. Slovenija se sooča z negativnim trendom demografskega gibanja, tako kot tudi večina držav članic EU in ima že vrsto let eno najnižjih stopenj delovne aktivnosti starejših v starostni skupini med 55. in 64. letom. Po drugi strani pa se je število delovno aktivnih in delovno sposobnih mladih med 15. in 29. letom zmanjševalo. Glede na napovedi se delež mladih v celotnem prebivalstvu ne bo bistveno zmanjševal, naraščalo bo število starih 65 let in več.

Analiza učinkov reform sicer kaže na zmanjšanje indeksa varovanja zaposlitve, vendar se po drugi strani novo zaposlovanje še naprej kaže zlasti preko povečanja začasnih oblik dela. Med mladimi je veliko iskalcev prve zaposlitve, ki so pripravljeni sprejeti zaposlitev za krajši čas, tudi zaposlitev, ki ne ustreza njihovim poklicnim ciljem. Za mlade je značilno, da se zaposlujejo v bolj fleksibilnih oblikah zaposlitve, predvsem za določen čas in preko študentskega dela, v času začetka krize pa so bili pogosto prvi, ki so jih delodajalci odpustili. Študentsko delo, kljub temu, da je z novim zakonom postalo bolj obdavčeno oziroma primerljivo ostalim oblikam zaposlitve, še naprej predstavlja visok delež začasnih oblik zaposlitev in je eden izmed najvišjih v EU v starostni skupini med 15. in 24. letom.

Mlade generacije, ki vstopajo na trg dela in se torej izobražujejo, končujejo izobraževanje, brezposelni mladi pa so izjemno pomemben del ponudbe trga dela. Povečuje se kader s terciarno izobrazbo, ki pa ni dovolj usklajen s potrebami podjetij oziroma potrebami na trgu dela. Po drugi strani prihaja do pomanjkanja ustreznega kadra za nekatera nizko kvalificirana fizična delovna mesta. Še naprej bo pomembno omogočati mladim preko kakovostnega uvajanja prehod v redno obliko zaposlitve in s tem povečanje konkurenčnosti zaposljivosti skupine mladih glede na preostale skupine ter posledično s tem doseči napredek na področju kakovosti terciarnega izobraževanja za doseganje večje konkurenčnosti celotnega gospodarstva.

V okviru doseganja ciljev Strategije Evropa 2020, poleg cilja za povečanje udeležbe oseb na trgu dela ter socialnega vključevanja, ostaja pomembno izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistema izobraževanja in usposabljanja. Se pravi večje usklajenosti s hitrim prilagajanjem višjega strokovnega izobraževanja potrebam gospodarstva. Zavodi bi morali vpis prilagoditi dejanskim potrebam okolja in ne razpisovati študijskih programov, ki so na eni strani zastareli, po drugi pa za mlade ne predstavljajo nadaljnjih zaposlitvenih možnosti, temveč bi morali slediti trendom razvoja in analizirati mnenja za zanimanje bodočih študentov za študij, hkrati pa potem ugotavljati, kolikšen del dejansko temelji na prenosu novih znanj na podjetja.

V zadnjem analiziranem letu se kot rezultat sprejetih ukrepov zaposlenost mladih s terciarno izobrazbo v starostni skupini med 25. in 29. letom povišuje in je zelo blizu povprečja EU-28.

Mehke oblike vstopa in izstopa na trg dela omogoča koncept mentorstva, ki pa je v Sloveniji v primerjavi s preostalimi evropskimi državami za zdaj slabo uveljavljen, bo pa v prihodnje pomemben korak k izboljšanju zaposlitvenih možnosti mladih, tako s poklicno kot tistih s terciarno izobrazbo.

Reforma na trgu dela je pomenila ne samo korak k ureditvi vseh oblik dela ter aktivne politike zaposlovanja temveč tudi prilagoditev sistema socialne zaščite. Vzdrževanje rasti in podaljševanje delovno aktivnega prebivalstva, povečevanje deleža starejših oziroma prebivalstva v starostni skupini nad 60 let ter podaljševanje trajanja življenja bo imelo še naprej vpliv na financiranje sistema socialne zaščite, se pravi na izdatke za pokojnine, zdravstvo in dolgotrajno oskrbo ter posledično na kakovost življenja.

Magistrsko delo lahko zaključim s trditvijo, da starostna segmentacija, sistem socialne zaščite ter porast kadra s terciarno izobrazbo slabša položaj mladih na trgu dela in ima vpliv na nadaljnje zaposlitvene možnosti oziroma samo izvajanje aktivnega vključevanja mladih na trg dela in izvajanje APZ. Število mladih z visokošolsko in višješolsko izobrazbo se v zadnjih letih povečuje, vendar kljub povečanemu deležu terciarno izobraženih podjetja za zdaj slabo izkoriščajo možnosti za dvig dodane vrednosti oziroma povečanja konkurenčnosti z uporabo znanj terciarno izobraženih, saj to dolgoročno spodbuja inovacije in rast ter ima vpliv na celotno konkurenčnost in uspešnost gospodarstva.

LITERATURA IN VIRI

1. Bennett, Coleman, & Co. Ltd. (b. l.). Definition of »Labour Market«. Najdeno 28. maja na spletnem naslovu <http://economictimes.indiatimes.com/definition/labour-market>
2. Berg, J. (2015). *Labour Markets, Institutions and Inequality: Building Just Societies in the 21st Century*. Geneva: ILO.
3. CEDEFOP – Centre Européen pour le Développement de la Formation Professionnelle. (2017). *Country specific report: Slovenia*. Najdeno 18. januarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/country-reports/slovenia-skills-forecasts-2025>
4. CNVOS – Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij. (2015, 10. februar). *Oblike zaposlovanja v NVO*. Najdeno 17. januarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.cnvos.si/article/id/167/cid/320>
5. Društvo gibanje za dostojno delo in socialno družbo. (b. l.). *Obrazi prekarnege dela*. Najdeno 9. februarja 2017 na spletnem naslovu http://dostojno-delo.si/?page_id=91
6. DMS – Društvo za marketing Slovenije. (2016, 13. januar). *Matevž Raškovič: »Zaposleni so prvi kupec«*. Najdeno 11. maja 2017 na spletnem naslovu <http://www.dmslo.si/aktualno/novice/intervju-dr-matevz-raskovic-zaposleni-so-prvi-kupec/>
7. DZRS – Državni zbor Republike Slovenije. (2011, 24. maj). *Resolucija o raziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije, 2011-2020*. Najdeno 22. januarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.drzna.slovenija.mvzt.gov.si/ch02.html#ftn.id398234>
8. EC – European Commission. (2007, 11. december). *Press Release Database IP/07/1892*. Najdeno 10. septembra 2016 na spletnem naslovu http://europa.eu/rapid/press-release_IP-07-1892_sl.htm
9. EC – European Commission. (2010, 6. april). *Towards a green and innovative economy*. Najdeno 19. januarja 2017 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/archives/growthandjobs_2009/
10. EC – European Commission. (2016, maj). *European semester thematic fiche*. Najdeno 14. februarja 2017 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/2016/employment_protection_legislation_201605.pdf
11. EK – Evropska Komisija. (2012, 12. april). *Evropa 2020*. Najdeno 19. januarja 2017 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/europe2020/services/faqs/index_sl.htm#1
12. EK – Evropska Komisija. (2016, 2. marec). *Delovni dokument služb komisije, Poročilo o državi – Slovenija 2016*. Najdeno 28. januarja 2017 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_slovenia_sl.pdf
13. EP – Evropski parlament. (2016). *Kratki vodič po Evropski uniji, Politika zaposlovanja*. Najdeno 20. septembra 2016 na spletnem naslovu http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sl/FTU_5.10.3.pdf
14. Eurostat. (2014). *Eurostat regional yearbook 2014*. Najdeno 18. januarja 2017 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5786153/KS-HA-14-001-01-EN.PDF/3862f1cc-75d7-49e5-bca9-37cfe3be4b80?version=1.0>

15. Eurostat. (2015). *Participation of young people in education and the labour market*. Najdeno 21. januarja 2017 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Participation_of_young_people_in_education_and_the_labour_market
16. Eurostat. (2016a, 17. julij). *Europe 2020 indicators – Slovenia*. Najdeno 21. januarja 2017 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:National_Europe_2020_indicators_most_recent_data_and_targets_-Slovenia.JPG
17. Eurostat. (2016b, junij). *Social protection statistics*. Najdeno 23. januarja 2017 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Social_protection_statistics#Social_protection_expenditure
18. Eurostat. (2017a). *Employment and activity by sex and age – annual data*. Najdeno 20. januarja 2017 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsi_emp_a&lang=en
19. Eurostat. (2017b). *Main reasons for part-time employment of young people by sex and age*. Najdeno 25. januarja 2017 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_empl_070&lang=en
20. Eurostat. (2017c). *Research and development, R&D expenditure at national and regional level*. Najdeno 19. januarja 2017 na spletnem naslovu <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
21. Eurostat. (2017d). *Unemployment and activity by sex and age – annual data*. Najdeno 20. januarja 2017 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsq_urgan&lang=en
22. Eurostat. (2017e). *Young people by educational attainment level, sex and age*. Najdeno 10. maja 2017 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_demo_040&lang=en
23. Eurostat. (2017f). *Youth employment by sex, age and educational attainment level*. Najdeno 21. januarja 2017 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_empl_010&lang=en
24. Eurostat. (2017g). *Youth unemployment by sex, age and educational attainment level*. Najdeno 22. januarja 2017 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_empl_090&lang=en
25. Eurostat. (2017h). *Youth self-employment by sex, age and educational attainment level*. Najdeno 22. januarja 2017 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_empl_090&lang=en
26. Festić, M., Mencinger, J., Romih, D., Brinar, B., & Softić, A. (b. l.). *Vključevanje mladih na trg dela*. Najdeno 15. septembra 2016 na spletnem naslovu http://www.eipf.si/fileadmin/eipf/user_upload/publikacije/konference/001-vkljucevanje_mladih-na-trg-dela-povzetek-si.pdf
27. Gostiša, M. (b.l). *Nespametno zapravljanje človeškega kapitala*. Najdeno 17. januarja 2017 na spletnem naslovu www.delavska-participacija.com/priloge/ID110209.doc
28. ILO – International Labour Organization. (2013). *Global Employment Trends for Youth, 2013: A Generation at Risk*. Najdeno 27. januarja 2017 na spletnem naslovu

- http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/publication/wcms_212423.pdf
29. Javornik, L. (2015, 26. november). Inšpektorji v slovenskih medijih – Atipične oblike dela so presegle vse meje. *Finance*. Najdeno 21. marca 2016 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/8838741/In%C5%A1pektorji-v-slovenskih-medijih---Atipi%C4%8Dne-oblike-dela-so-presegle-vse-meje>
 30. Kajzer, A. (2007, januar). Fleksibilnost trga dela, varovanje zaposlitve in reforme trga dela v Sloveniji. *IB Revija*, (1), 16–25.
 31. Klužer, F. (2009, februar). Mladi in trg dela. *IB Revija*, 43(2), 41–50.
 32. Kraigher, T., & Ferk, B. (2013). Delovna projekcija prebivalstva Slovenije. *Zbirka Delovni zvezki UMAR*. Najdeno 12. maja 2016 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2013/dz03-13.pdf
 33. Kreativna, Nejc Volarič, s. p. (b. l.). *P-vrednost (stopnja značilnosti) ali skrivnostnih 0,05*. Najdeno 11. februarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.statistik.si/nasveti/p-vrednost/>
 34. Lepage-Saucier, N., Schleich, J., & Wasmer, E. (2013, februar). Moving towards a single labour contract: pros, cons and mixed feelings. *OECD Economics Department working Papers*, (1026).
 35. Leskošek, V. (2009). Zaposlitvene možnosti mladih. *Socialno delo*, 48, 207–214.
 36. Lončar, A. (2012, 12. marec). Zakrajšek: Dualnost trga dela je ahilova peta Slovenije. *Finance*. Najdeno 16. januarja 2017 na spletnem naslovu <https://www.finance.si/343084>
 37. MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2012, 22. junij). *Izhodišča za reformo trga dela*. Najdeno 18. januarja 2017 na spletnem naslovu www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.../Izhodisca_reforma_trga_dela_220612.doc
 38. MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2013). *Poročilo DS za spremljanje učinkov sprememb v regulaciji trga dela v letu 2013*. Najdeno 4. februarja 2017 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/dpd/Analiza_trg_dela_SL.pdf
 39. MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2015, oktober). *Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2016–2020*. Najdeno 19. septembra 2016 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/zaposlovanje/Smernice_APZ_2016_2020__final.pdf
 40. MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2016, junij). *Poročilo o izvajanju izvedbenega načrta Jamstva za mlade 2014–2015*. Najdeno 25. januarja 2017 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/jamstvo_za_mlade/zgodnje_ukrepanje_in_aktivacija/
 41. MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2017a). *Jamstvo za mlade*. Najdeno 20. februarja 2017 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/197/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/jamstvo_za_mlade/
 42. MDDSZ – Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. (2017b). *Reforma trga dela*. Najdeno 21. februarja 2017 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/delovna_razmerja_in_pravice_iz_dela/delovna_razmerja/reforma_trga_dela/

43. MF – Ministrstvo za finance. (2015, september). *Poročilo o staranju – povzetek 2015*. Najdeno 26. januarja 2017 na spletnem naslovu http://www.mf.gov.si/fileadmin/mf.gov.si/pageuploads/tekgib/Porocilo_o_staranju_2015_povzetek.pdf
44. MIZS – Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2017). *Stopnje in ravni visokošolske izobrazbe*. Najdeno 25. januarja 2017 na spletnem naslovu http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_visoko_solstvo/sektor_za_visoko_solstvo/topnje_in_ravni_visokosolske_izobrazbe/
45. MSS – Mladinski svet Slovenije. (2013, december). *Zaposlovanje mladih*. Najdeno 30. marca 2017 na spletnem naslovu http://www.mss.si/datoteke/dokumenti/zaposlovanje_dec_2013_web.pdf
46. NAKVIS – Nacionalna agencija Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu. (2013, december). *Kakovost v slovenskem visokošolskem in višješolskem prostoru v letih od 2010 do 2013*. Najdeno 16. februarja 2017 na spletnem naslovu [test.nakvis.si/sl - SI/Content/GetFile/347](http://test.nakvis.si/sl-SI/Content/GetFile/347)
47. Natali, D., & Marlier, E. (2010). Europe 2020: Towards a More Social EU? Najdeno 18. januarja 2017 na spletnem naslovu [http://web.b.ebscohost.com.nukweb.nuk.unilj.si/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fNDg2MjcwX19BTg2?sid=ac46ad67-5b0d-4b2e-8661-5cfaf264ac20@sessionmgr102&vid=8&format=EB&rid=1](http://web.b.ebscohost.com/nukweb.nuk.unilj.si/ehost/ebookviewer/ebook/ZTAwMHh3d19fNDg2MjcwX19BTg2?sid=ac46ad67-5b0d-4b2e-8661-5cfaf264ac20@sessionmgr102&vid=8&format=EB&rid=1)
48. OECD – Organisation for economic co-operation and development. (2014, maj). *Slovenija, reforme za močno in trajnostno oživitev*. Najdeno 6. februarja 2017 na spletnem naslovu <https://www.oecd.org/about/publishing/2014-05-Better-Policies-Slovenia-SL.pdf>
49. Pogačar, P., Kresal, B., Senčur Peček, D., Kresal Šoltes, K., & Weber, N. (2013). Zakon o delovnih razmerjih in Zakon o urejanju trge dela z obširnimi uvodnimi pojasnili in stvarnim kazalom. Najdeno 27. januarja na spletnem naslovu <https://www.gvzalozba.si/media/attachment/file/2/9/2937.pdf>
50. Repovž, E. (2014, 8. julij). OECD: Slovenija mora zmanjšati segmentacijo na trgu dela. *Delo*. Najdeno 21. januarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/druzba/delova-borza-dela/oecd-slovenija-mora-zmanjsati-segmentacijo-na-trgu-dela.html>
51. Repovž, E., & Belovič, M. (2009, 17. oktober). Pokojninski sistem ne more plačevati cene za vse anomalije na trgu dela. *Delo*. Najdeno 21. januarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/novice/slovenija/video-pokojninski-sistem-ne-more-placevati-cene-za-vse-anomalije-na-trgu-dela.html>
52. Spruk, V. (2013). Mladi in trg dela v času gospodarske krize. *IB Revija*, (3–4), 5–15.
53. Styria digital marketplaces, d. o. o. (2014, 14. oktober). *Zaposleni strošek podjetja ali naložba podjetja?* Najdeno 21. februarja 2017 na spletnem naslovu <https://delodajalci.mojedelo.com/novica/zaposleni-strosek-ali-nalozba-podjetja/d-3176>
54. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (2011, 30. november). *Kako prožen in varen je trg dela v Sloveniji?* Najdeno 4. februarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=4375>
55. SURS – Statistični Urad Republike Slovenije. (2012, september). *Od pripravnosti do upokojitve*. Najdeno 28. januarja na spletnem naslovu <http://www.stat.si/doc/pub/07-RP-127-1201.pdf>

56. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (2014a, 16. december). *Slovenija od 1991 do danes*. Najdeno 24. novembra 2016 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/StatWeb/glavnanavigacija/podatki/prikazistaronovico?IdNovice=>
57. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (2014b). *Trg dela v Sloveniji*. Najdeno 20. januarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/obcine/sl/2014/Theme/Index/TrgDelaSplosno>
58. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (b. 1. a). *Bruto domači izdatki za RRD po sektorjih izvedbe in virih financiranja (v tisoč EUR), Slovenija, letno*. Najdeno 19. januarja na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2364205S&ti=&path=../Database/Ekonomsko/23_raziskovanje_razvoj/03_raz_razvoj_d ej/01_23642_izdatki-fin/&lang=2
59. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (b. 1. b). *Delovno aktivno prebivalstvo po starostnih skupinah, kohezijskih in statističnih regijah prebivališča, Slovenija, letno*. Najdeno 19. januarja na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0775392S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/05_akt_preb_po_regis_virih/01_07753_aktivno_preb_letno_povp/&lang=2
60. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (b. 1. c). *Delovno sposobni glede na aktivnost in mere aktivnosti po starostnih skupinah, spolu in kohezijskih regijah, Slovenija, letno*. Najdeno 19. januarja 2017 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0762103S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/02_07008_akt_preb_po_anketi/02_07621_akt_preb_ADS_letno/&lang=2
61. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (b. 1. d) *Demografski kazalniki in načini njihovega izračunavanja*. Najdeno 20. januarja 2017 na spletnem naslovu http://www.stat.si/doc/pub/rr816-2004/IZRACUNI_SLO.htm
62. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (b. 1. e). *Osnovni podatki o rojenih, Slovenija, letni*. Najdeno 19. januarja 2017 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05J1002S&ti=&path=../database/Dem_soc/05_prebivalstvo/30_Rodnost/05_05J10_rojeni_SL/&lang=2
63. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (b. 1. f). *Prebivalstvo – izbrani kazalniki, kohezijski regiji, Slovenija, polletno*. Najdeno 19. januarja 2017 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/database/Dem_soc/05_prebivalstvo/10_stevilo_preb/05_05C10_prebivalstvo_kohez/05_05C10_prebivalstvo_kohez.asp
64. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (b. 1. g). *Prebivalstvo, staro 15 ali več let, po izobrazbi in spolu, občine, letno*. Najdeno 19. januarja 2017 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05G2014S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/20_soc_ekon_preb/01_05G20_izobrazba/&lang=2
65. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (b. 1. h). *Skupni prirast prebivalstva, občine, Slovenija, letno*. Najdeno 19. januarja 2017 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05I3002S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/25_selitveno_gibanje/15_05I30_skupni_prirast/&lang=2

66. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (b. 1. i). *Število delovno aktivnega prebivalstva po spolu, Slovenija, letno*. Najdeno 19. januarja 2017 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0775315S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/05_akt_preb_po_regis_virih/01_07753_aktivno_preb_letno_povp/&lang=2
67. SURS – Statistični urad Republike Slovenije. (b. 1. j). *Zaposleni glede na vrsto delovnega razmerja, po starostnih razredih, spolu in kohezijskih regijah (v tisoč), Slovenija, letno*. Najdeno 19. januarja 2017 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=0762008S&ti=&path=../Database/Dem_soc/07_trg_dela/02_07008_akt_preb_po_anketi/01_07620_akt_preb_ADS_cetr/&lang=2
68. ŠS storitveno podjetje, d. o. o. (b. 1. a). *Obremenitev in stroški študentskega dela*. Najdeno 26. maja 2016 na spletnem naslovu <http://www.studentski-servis.com/studentsko-delo/obremenitev-in-stroski-studentskega-dela>
69. ŠS storitveno podjetje, d. o. o. (b. 1. b). *Od 1. 2. 2015 dalje, nakazilo študentu, 2015*. Najdeno 26. maja 2016 na spletnem naslovu http://www.studentski-servis.com/web_student/ss_izracun/preracun_student.php
70. Študentski, d. o. o. (2013, 15. junij). *Statistika II z računalniško analizo podatkov*. Najdeno 23. novembra 2016 na spletnem naslovu http://studentski.net/gradivo/ulj_fdv_di2_st2_sno_bivariatne_analize_01
71. Trbanc, M., Črnak Meglič, A., Dremelj, P., Smolej Jež, S., Narat, T., Kovač, N., & Kobal Tomc, B. (2015, 27. februar). Socialni položaj v Sloveniji 2013–2014, končno poročilo. *Inštitut RS za socialno varstvo*. Najdeno 28. januarja 2017 na spletnem naslovu [https://www.irssv.si/upload2/Koncno%20porocilo%20\(dopolnjeno-februar15\).pdf](https://www.irssv.si/upload2/Koncno%20porocilo%20(dopolnjeno-februar15).pdf)
72. Ule, M. Tivadar, B. Kurdija, S., & Rajšp, S. (2008, september). Socialnoekonomski položaj študentov v Sloveniji, Poročilo 2008. Najdeno 17. februarja 2017 na spletnem naslovu http://www.adp.fdv.uni-lj.si/podatki/spstud08/spstud08_rp6_sl_v1_r0.pdf
73. UMAR – Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2015, junij). *Poročilo o razvoju 2015*. Najdeno 8. januarja 2017 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2015/PoR_2015.pdf
74. UMAR – Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2016a, 5. maj). *Poročilo o razvoju 2016*. Najdeno 8. januar 2017 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2016/POR_2016.pdf
75. UMAR – Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2016b, september). *Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2016*. Najdeno 15. januarja 2017 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/napovedi/single/napoved/zapisi/jesenska_napoved_gospodarskih_gibanj_2016-1/97/?tx_ttnews%5Byear%5D=2016&cHash=b5f8e89b07
76. Vlada RS – Vlada Republike Slovenije. (2006, 2. februar). *Poročilo o stanju v EU in položaj RS v njej v letu 2005*. Najdeno 4. februarja 2017 na spletnem naslovu www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/cns/doc/0602100759479_b59v12_porocilo.doc

77. Vlada RS – Vlada Republike Slovenije. (2011, 8. december). *Smernice za izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2012–2015*. Najdeno 4. februarja 2017 na spletnem naslovu http://www.ess.gov.si/_files/3286/Smernice_APZ_2012_2015.pdf
78. Zakon o urejanju trga dela (ZUTD). *Uradni list RS* št. 80/2010, 40/2012-ZUJF, 100/2013-ZUTD-C, 32/2014-ZPDZC-1, 47/2015-ZZSDT.
79. Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB). *Uradni list RS* št. 5/1991, 10/1991 popr., 63/2004-ZZRZI, 107/2016-UPB1, 114/2006-ZUTPG, 59/2007-ZŠtip, 95/2014-ZUJF-C.
80. Zavod Movit. (2015). *Mobilnost mladih*. Najdeno 17. februarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.movit.si/info-servis-eurodesk/mobilnost-mladih/>
81. ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2015, oktober). *Mladi in trg dela*. Najdeno 20. januarja 2017 na spletnem naslovu https://www.ess.gov.si/_files/7755/Analiza_Mladi_in_trg_dela_2015.pdf
82. ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (b. l. a). *Javna dela 2017*. Najdeno 10. maja 2017 na spletnem naslovu https://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/programi/zaposlovanje/javna-dela-2017
83. ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (b. l. b). *Pregled ukrepov za mlade*. Najdeno 10. maja 2017 na spletnem naslovu <https://www.ess.gov.si/mladi>
84. ZRSZ – Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (b. l. c). *Pripravnštva za mlade iskalce prve zaposlitve*. Najdeno 21. aprila 2017 na spletnem naslovu <http://m.ess.gov.si/aktualni-programi/programi/pripravnstva-za-mlade-iskalce-prve-zaposlitve>
85. ZSSS – Zveza svobodnih sindikatov Slovenije. (2016). *Ukrepi JZM*. Najdeno 10. maja na spletnem naslovu <http://www.junakizaposlovanja.si/jzm-ukrepi/>
86. Zupančič, M. (2011, 10. oktober). V družbi znanja je človeški kapital najpomembnejši. *Delo*. Najdeno 18. januarja 2017 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/gospodarstvo/posel-in-denar/v-druzbi-znanja-je-cloveski-kapital-najpomembnejši.html>
87. Žibert, M. (2016, 17. maj). 300 milijonov evrov pomoči mladim pri vstopu na trg dela. *Mladi podjetnik*. Najdeno 11. maja na spletnem naslovu <http://mladipodjetnik.si/novice-in-dogodki/novice/300-milijonov-evrov-pomoci-mladim-pri-vstopu-na-trg-dela>

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Rezultati bivariatne analize za Model 1	1
Priloga 2: Rezultati bivariatne analize za Model 2	2
Priloga 3: Rezultati bivariatne analize za Model 3	3
Priloga 4: Rezultati multiple regresijske analize	4
Priloga 5: Seznam pogosto uporabljenih kratic	5

PRILOGA 1: Rezultati bivariatne analize za Model 1

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,979897613
R Square	0,960199331
Adjusted R Square	0,953565886
Standard Error	319,8245133
Observations	8

ANOVA					
	<i>Df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	14806274	14806274	144,7512349	2,00038E-05
Residual	6	613726,3	102287,7		
Total	7	15420000			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	12079,05263	566,5405	21,32072	6,9429E-07	10692,77806	13465,33	10692,78	13465,33
X Variable 1	-0,249684211	0,020753	-12,0313	2,00038E-05	-0,300464862	-0,1989	-0,30046	-0,1989

PRILOGA 2: Rezultati bivariatne analize za Model 2

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,573646
R Square	0,32907
Adjusted R Square	0,217248
Standard Error	1313,123
Observations	8

ANOVA

	<i>Df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	5074253	5074253	2,942805	0,137081
Residual	6	10345747	1724291		
Total	7	15420000			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	1255,139	2460,378	0,510141	0,62817	-4765,19	7275,467	-4765,19	7275,467
X Variable 1	0,348136	0,20294	1,715461	0,137081	-0,14844	0,844712	-0,14844	0,844712

PRILOGA 3: Rezultati bivariatne analize za Model 3

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,503740324
R Square	0,253754314
Adjusted R Square	0,129380033
Standard Error	1384,865125
Observations	8

ANOVA					
	<i>Df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	3912891,517	3912892	2,040247	0,203106067
Residual	6	11507108,48	1917851		
Total	7	15420000			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-6127,738138	8085,380153	-0,75788	0,477224	-25911,95066	13656,47	-25912	13656,47
X Variable 1	0,602159326	0,421570285	1,428372	0,203106	-0,429386001	1,633705	-0,42939	1,633705

PRILOGA 4: Rezultati multiple regresijske analize

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,985648936
R Square	0,971503824
Adjusted R Square	0,933508924
Standard Error	382,7144398
Observations	8

ANOVA

	<i>Df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	4	14980588,97	3745147	25,56932	0,011820347
Residual	3	439411,0273	146470,3		
Total	7	15420000			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	10092,12658	6713,977795	1,503152	0,229829	-11274,74725	31459,0004	-11274,7472	31459,0004
X Variable 1	-1155,565589	1548,979424	-0,74602	0,509794	-6085,109433	3773,978254	-6085,10943	3773,978254
X Variable 2	0,327708504	0,30873132	1,061468	0,366358	-0,654812345	1,310229354	-0,65481235	1,310229354
X Variable 3	-0,212326843	0,048629415	-4,36622	0,022216	-0,367087343	-0,05756634	-0,36708734	-0,05756634
X Variable 4	0,037667042	0,113953466	0,330548	0,762726	-0,324983746	0,40031783	-0,32498375	0,40031783

PRILOGA 5: Seznam pogosto uporabljenih kratic

Kratica	Pomen kratice
APZ	Aktivna politika zaposlovanja
BDP	Bruto domači proizvod
CEDEFOP	Evropski center za razvoj poklicnega usposabljanja (<i>fran. Centre Européen pour le Développement de la Formation Professionnelle</i>)
CNVOS	Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij
DMS	Društvo za marketing Slovenije
DZRS	Državni zbor Republike Slovenije
EC	European Commission
EK	Evropska komisija
EP	Evropski Parlament
EU	Evropska unija
EUR	Evro
FURS	Finančna uprava Republike Slovenije
ILO	Mednarodna organizacija dela (<i>angl. International Labour Organization</i>)
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
MF	Ministrstvo za finance
MIZS	Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport
MSS	Mladinski svet Slovenije
NAKVIS	Nacionalna agencija Republike Slovenije za kakovost v visokem šolstvu
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (<i>angl. The Organisation for Economic Co-operation and Development</i>)
PIS	Pravno-informacijski sistem
p-vrednost	Statistična verjetnost
R	Koeficient korelacije
R ²	Determinacijski koeficient
RS	Republika Slovenija
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
ŠS	Študentski servis
UMAR	Urad za makroekonomske analize in razvoj
ZDR-1	Zakon o delovnih razmerjih
ZRSZ	Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje
ZSSS	Zveza svobodnih sindikatov Slovenije
ZUJF	Zakon za uravnoteženje javnih financ
ZUTD	Zakon o urejanju trga dela
ZUTD-A	Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o urejanju trga dela
ZZZPB	Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti
α vrednost	Beta vrednost